

39
List za koristi delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni do
vsega kar producirajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju.
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, prileplje-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (421)
je številka ...
tedaj vam s prihodnjo
številko našega lista po-
steče naročnina. Prosi-
mo, ponovite je takoj.

Stev. (No.) 4

Chicago, Ill., 28. Septembra (September) 1915.

Leto (Vol.) X.

Svoboda, socializem in politične stranke.

Med političnimi strankami so razli-
ke, temveč bi bila le ena. Toda v mnogih slu-
čajih so te razlike malenkostne, pogostoma le ose-
ne. Kljub nasprotjem, ki obstajajo med njimi, so
si nekatere vendar tako podobne, da se lahko zbere
po več strank v eno skupino.

Socialistična stranka je v tem izjema. Ona ni
nobeni drugi stranki "blizu"; med njo in vsemi
ostalimi strankami so razlike tako bistvene, da
mora biti nasprotna vsem in se ne more z nobeno
drugo spraviti pod en klobuk.

Glavno, kar loči socialistično stranko od vseh
drugih, je to: Vse druge stranke, naj bodo konser-
vativne, napredne, liberalne, reformatorične ali
kaki druge, hočejo ohraniti sedanji družabni red.
Tudi če gredo za tem, da se izvrše kakšne izpre-
membe, jih hočejo na sedanji gospodarski podlagi
in ne marajo nič slišati o kakšni izpremembi siste-
ma. Socialistična stranka pa gre za popolno iz-
premembo gospodarske podlage, za povsem novim
družabnim redom, za socialno revolucijo.

Kadar sliši filister besedo "revolucija", ga ne-
vradno oblije kurja polt. Misliti si je namreč ne
more drugače kakor spojeno s požigom, z groznimi
eksplozijami, s petrolejem in s strašnim preli-
vanjem krvi. To pa obsoja in preklinja, pred takimi
zločini se zgraža, in revolucionarje pošilja v svojih
željah na dno pekla.

Filistrova psihologija je zelo komplicirana reč.
On se zna za klanje in uničevanje, za pustošenje
in ubijanje tudi navduševati. Če se imenuje mo-
ritev narodov vojna, tedaj morajo filistrovi pesni-
ki napeti vse strune na svojih lira in harfah, ter
peti slavo na vse načine, kar jih premorejo. Še
sami postajajo poetični, in če nimajo v svoji duši
zakladnice, pa ponavljajo kakor papige naučene
besede o glorijski. Komandirani morilec je tedaj
junak; največjemu sužnju, poganemu v klavnico
za tuje interese, sugerirajo ponos in ošabnost. Vse
je tedaj pravično, dobro, božanstveno; povsod je
osvetjevanje, prepoved, glorijska.

Kadar sliši prav ta za kapitalistično-monar-
hično-roparsko vojno navdušeni filister besedo o
revoluciji, pa ves vztrepeče, zarohni in podivja, da
bi najrajši z mesta poslal vse take "hudodelece"
na vislice.

Sam s sabo pa pride takoj zopet v protislovje,
če se človek le malo potrudil, da ga spravi v zadrego.
V Ameriki n. pr. popolnoma zadostuje, če ga
spomnite, kako je ta dežela postala samostojna
država zveza. Revolucija je osvobodila Ameriko
in ustvarila podlago za Zedinjene države. Pokli-
čite to filistru v spomin, in takoj bo začel povel-
jevati revolucijo, in hitro Vam zapoje patriotsko
pesem.

"Ali to je druga reč ..."

S tako frazo razlaga svojo nedoslednost. Za-
kaj je ta reč druga, v čem je tisto drugo, Vam ne
bo znal povedati; če bo znal, pa ne bo hotel, ker bi
moral tedaj priznati nekaj, česar noče.

Ameriška revolucija je bila vojna za svobodo.
Ne za popolno svobodo, ampak za kos svobode so
se bojevali naseljeni proti Angliji. Razumevanje
svobode se ni tako daleč dospelo, da bi bilo mogo-
lo ljudstvo spoznati vse pogoje resnične svobode. V
Angliji, v angleškem kralju in v angleški vladi je
videlo svoje največje zatiralce. Teh se je hotelo
iznebiti, misleče, da mora priti svoboda, čim se
poruši ta jarem. In da ga je moglo porušiti, je
rebeliralo.

Danes pa bi moral filister priznati, da ljud-
stvo Zedinjenih držav tudi sedaj ni svobodno, in
da je v enakem nesvobodnem položaju tudi ljud-
stvo drugih držav in narodov. Če pa je bil boj za
svobodo opravičen v preteklosti, mora biti enako
opravičen, dokler ni svoboda pridobljena.

Socialistična stranka hoče svobodo in se bo-
juje zanjo. To trdijo tudi razne druge stranke in
organizacije. Ali sama beseda "boj za svobodo"
ne pove ničesar in ne obsega ničesar. Treba je ve-
deti, kaj je svoboda, kakšna svoboda je sploh mo-
goča in od česa je svoboda odvisna.

V našem življenju je vse relativno. Tako je
tudi svoboda relativen pojem. Če bi bila absolutna
svoboda mogoča, bi bila vsa vprašanja o njej teo-
retično kmalu rešena. Toda absolutna svoboda je
utopija, nemogoča, nedosežna, neizvedljiva reč.
Absolutno svobodni bi bil človek, ako bi vse svoje
življenje lahko uravnal povsem po svoji volji in
le po svoji volji; ako ne bi nobena druga moč in
sila vplivala ne na njegovo mišljenje, ne na nje-
gova dejanja; ako bi bili vsi njegovi sklepi rezul-
tati njegovih lastnih, le iz njegove samega zajetih
predpostavk in njegovih samo v njegovi glavi spre-
denih miselnih vezi; ako bi bile njegove moči tako
velike, da bi vsako njegovo voljo lahko uresničeval
in ako ne bi bilo nikjer nobene sile, ki bi mogla
ovirati njegovo voljo in njegovo največje ali naj-
manjše dejanje.

Ako bi bil ves neskončni svet eno bitje, da bi
bile vse sile, ki so sploh mogoče, obsežene v njem
in bi ne bilo nikogar razun njega, da bi mu mogel
kjerkoli zastopiti pot; ako ne bi bilo v tej oživiljeni
neskončnosti nobenih trajnih zakonov, temveč bi

jih "duh sveta" sam ustanavljal in po svoji
volji lahko menjal, tedaj bi se lahko dejalo, da je
to bitje svobodno.

Očividno je taka svoboda — edina, ki bi v prav-
nem pomenu zaslužila ime svobode — za človeka
prav tako kakor za vsak posamezni del sveta ne-
mogoča. Ako so na kateremkoli planetu katerega-
koli osolnčja bitja desetkrat ali stokrat ali tisoč-
krat ali pa tudi milijonkrat bolj razvita, više orga-
nizirana, močnejša in modrejša kakor človek na
naši zemlji, vendar ne morejo biti absolutno svo-
bodna; kajti zakonom prirode je podvrženo vse,
največje in najmanjše, in kjer je zakon, tam ima
svoboda svojo mejo.

Ako si človek zamisli pravo sliko svobode, te-
daj se mora skriti kakor črviček v pričo dejstva,
da je tišči zlomek svobode, ki ga more uživati, v
primeri z absolutno svobodo komaj nekoliko več
kakor ničla.

Treba se je torej enkrat za vselej sprijazniti
z dejstvom, da smo odvisna bitja, in da so neštete
naše odvisnosti take, da jih ne moremo nikdar
skrušiti. Absolutne svobode ne bomo nikdar do-
segli, ker je nemogoča; vedno ostanemo odvisni od
prirodnih zakonov, in dokler bodo na zemlji ljud-
je, bo je tudi človek odvisen od človeka.

Površnim glavam se zdi, da uživajo dandanes
posamezni ljudje svobodo. Cesarji, kralji, veleka-
pitalisti so taki svobodni srečniki. Čim absolutnej-

od njega, ampak od vsakovrstnih državnih uredb,
od zakonov, od militarističnega aparata, od vo-
jaških priprav, naposled pa od ljudstva samega.
Francojeva volja in Berehtoldova volja in volja
vseh ministrov in vsi zakoni in vse kasarne in vsi
arzenali in vsa militaristična mašinerija ne bi omo-
gačila vojne, ako bi se bilo ljudstvo postavilo po
robu in odločno izjavilo: Ne gremo streljat, ne
gremo požigati, ne gremo moriti!

Veliki, ponosni vladar je vendar odvisen od
preziranega, zaničevanega "nižkega" ljudstva.

Odvisen je kakor vsak drug človek od bacilov,
če oboli, od zdravnikov, od kuharja, od svojih stre-
žajev; kadar se pelje na zrak, je odvisen od koč-
jaža, od konj, od nepreračunljivih slučajev. Mno-
žina njegove odvisnosti ni nič manjša kakor od-
visnost "navadnih" ljudi.

Za druge vladarje velja ravno to, za finančne
in industrijske magnate, ki so sicer večji in moč-
nejši od njih, za Rockefellerja, Morgana i. t. d.
pa tudi.

Odvisnosti so neizogibne. Ni je glave tako že-
nialne, da bi mogla zasnovati sliko svetovne uredbe,
v kateri bi mogel biti človek resnično neodvisen
in svobodni, to se pravi absolutno svobodni.

Ali iz te nepobitne resnice more le popolnoma
blapčevski duh izvajati, da se zato sploh ni treba
bojevati za svobodo, ampak da se mora človek topo-
vdati in pokloniti razmeram, kakršne so.

Podlaga družabnega življenja je gospodarska.
Vse prve potrebe človeka so gospodarskega zna-
čaja. Njegov organizem zahteva hrane, varstva
zoper klimatične in vremenske vplive, torej perila,
obleke, stanovanja, snage i. t. d. Šele kadar je za-
doščeno tem potrebam, je mogoče misliti na druge
in delati za drugačne, bolj duševne cilje. Seveda
je življenje nekaj višjega kakor kruh, ali kruh je
neizogibno sredstvo življenja in zanj je treba skr-
beti pod pretnjo smrtni kazni.

Tisti sistem, ki najbolj olajša zagotovitev ma-
terijalnih potrebščin, najbolj zmanjša neodvisnost
človeka od prirode. Vprašanje materialnih po-
trebščin je torej splošno človeško vprašanje; mo-
ralo bi vprašanje človeške družbe. To se pravi:
Družba bi se morala tako organizirati, da bi na-
pravila pridobivanje materialnih potrebščin čim
enostavnejše, da bi ga zagotovila za svo družbo in
za vsakega svojega člana in da bi s svojo organiza-
cijo, z najboljšim sistemom, ki je sploh mogoč, vze-
la temu vprašanju sedanjost težo in ostrost ter ga iz-
ospredja, kjer se sedaj repenči kakor strašilo člo-
veštva, potisnila na podrejeno stopnjo.

Pridobivajo se materialne potrebščine z de-
lom. Prvi pogoj vsakega družabnega sistema, ki
gre za večjo svobodo, je torej organizacija dela. In
če je umljivo, da mora delo služiti človeški družbi,
je logično, da mora biti tudi organizirano na dru-
žabni podlagi.

S tem prihaja socializem v navskrižje s seda-
njo družbo, z njenim redom in z vsemi strankami,
ki zastopajo in branijo ta red.

V družbi, kakršna je sedaj, se lahko vpelju-
jejo najraznovrstnejše reforme. Gotovo je med
njimi tudi mnogo takih, ki bi koristile in zboljšale
razmere. Socialistična stranka sama zahteva mno-
go reform. Ali razlika med njo in drugimi stran-
kami je ta, da se tudi najpoštenejše izmed zadnjih
zadovoljujejo z reformami in nočejo več in se celo
na vso moč upirajo, da bi se šlo preko meja nji-
hovih reform. Socialistična stranka pa je revolu-
cionarna in smatra reforme le za malo olajšanje
sedanjih težav in za pripravo revolucije.

Sedanji družabni red smatra delo za privatno
zadevo posameznih ljudi. Delo v tej družbi ne služi
svojemu naravnemu namenu: Pridobivanju sred-
stev za pokrivanje potrebščin. Ne dela se za to, da
se člani družbe nasitijo, napoje, oblečejo, da imajo
strepo nad glavo, da dobe udobnosti, ki jih omo-
goča napredek tehnike, pa da pridejo potem do
kulturnih užikov, ki dvigajo človeka. Delo služi
dandanes le privatnim interesom onih, ki so se
znali postaviti za gospodarje dela. Zato se dela, da
se izdelano blago prodaja in da prinaša dobiček
onim posameznikom, ki razpolagajo z njim.

Ta organizacija dela na privatni podlagi, ki
se pogostoma ne le približuje gospodarski anar-
hiji, ampak se dostikrat naravnost prelije vanjo,
je razdelila človeško družbo; napravila je iz nje
dve družbi: Eno, ki gospoduje, drugo, ki hlapčuje.

Vsak boj za svobodo mora pričeti s spozna-
njem tega dejstva. Kajti gospodarsko tiranstvo
enega razreda nad drugim povzroča vsako drugo
tiranstvo, in nikakršna svoboda ni mogoča, dokler
ne pade ta despotizem. Vse politično, narodno, kul-
turno zatiranje ima svoje vire v gospodarskem za-
tiranju. Privatno kapitalistični sistem, ki omogoča
zbiranje ogromnega bogastva na račun tujega
dela in peha nepregledne množice v bedo, daje
kapitalistom moč gospodstva in vladanja ter po-
vzroča največjo, najstrašnejšo odvisnost velike
večine človeštva.

Ta odvisnost je od naravnih zakonov neodvis-
na, kajti njen vir so človeške uredbe. Zato je iz-
premenljiva. Ljudje so napravili sedanji red;
ljudje ga torej tudi lahko odpravijo in naredo
druzega.

Treba pa ga je odpraviti in zamenjati z dru-
gim, če se hoče svoboda razširiti toliko, kolikor je
na zemlji sploh mogoča in odpraviti tista odvisnost
— torej nesvoboda — katere niso ustanovili prirod-
ni zakoni sami.

Delo mora služiti človeštvu. Mora se torej or-
ganizirati, da se more doseči ta namen. Zato se
mora odpraviti sedanja razdelitev družbe v gospo-
dujoči in hlapčujoči razred, celotna družba pa
mora postati lastnica sredstev, ki so potrebna za
delo in za organizacijo dela.

To je namen socializma. To je edina pot, da
se doseže ne absolutna, utopistična, ampak tista
največja relativna svoboda, ki je med ljudmi sploh
mogoča. To je edina pot, da pospeši človeštvo svoj
razvoj in napredek.

To je socialna revolucija. Ne imenuje se revo-
lucija zaradi krvi in dinamita, ker je oboje nepo-
trebno, ako ne apelirajo gospodujoči razredi na
orožje, preden se odpovedo svojemu despotizmu;
revolucija je zato, ker ne izpreminja le nekoliko
oblik, temveč postavlja družbo na popolnoma novo
podlago.

To je razlika med socialistično stranko in vse-
mi drugimi. Svoboda ima pogoje, in v prvi vrsti
so to gospodarski pogoji. Kdor želi večjo svobodo,
ji mora dati pogoje. Kdor noče tega, pa govori o
svobodi, je prazen deklamator.

Trnjeva je pot miru.

ši je vladar, tem absolutnejša je njegova svoboda.
Francojez je po mnenju takih ljudi svobodni
gospod; ruski car pa je še večji, svobodnejši. Od
nikogar ni odvisen. Francojez pošlje parlament
na počitnice, pa ga dve leti ne skliče; ako bo vojna
trajala še tri leta, ga še tri leta ne bo sklical. Tako
se kljub konstituciji napravi neodvisnega. Nikolaj
pa lahko sklicuje durno, ker mu ni treba slušati
njenih sklepov, zakaj ta duma ima le pravice po-
svetovalnega organa, in če bi si kdo kaj več do-
mišljal, ga pošlje enostavno v Sibirijo. Car je ve-
lik, car je neodvisen.

To je fikcija, ki se razpada, čim pogleda človek
nekoliko bistreje nanjo.

Francojez je lahko napovedal vojno kralju
Petru, in potem jo je dalje napovedoval po vrsti,
dokler je niso drugi začeli napovedovati njemu.
Ali ves svet ve, da je Francojez s svojo vlado
ravnal le kot pooblaščenec Nemčije. Neodvisen ni
bil pred vojno, še manj je neodvisen sedaj, ko raz-
polaga Prusija z njegovimi armadami in z njego-
vimi civilnimi oblastmi. Kar se tiče svobode, je
vladar velike podonavske države ubog revček, ki
vstaja in seda kakor marioneta, ki jo drugi vlečejo
za niti.

Ali ne glede na to je vladarjeva svoboda in
neodvisnost prazna iluzija. Francojez je napove-
dal vojno. Da je mogla njegova napoved imeti
vojno za praktično posledico, pa ni bilo odvisno

Seznati se je treba z resnico, zato da se ne
žrtvuje delo, napor, čas, moč in nemara življenje
za nemogoče reči. Ali če se seznanimo z resnico,
spoznamo tudi lahko, kaj je mogoče. Za to pa
nismo le opravičeni, da se bojimo, temveč imamo
celo to dolžnost. Kajti kakor sprejema človek pri-
dobitve prejšnjih rodov in ima razvoj, trudu in
delu minolih tisočletij in stotisočletij zahvaliti, da
mu ni treba več plezati po gozdovih in se skrivati
v skalnih brlogih, tako mora doprinesiti svoj del,
da dobe tudi generacije za njim svojo pravično
dedščino.

Svoboda, ki je na zemlji mogoča, ne pomeni
konec odvisnosti, pač pa tako ureditev, da bodo
odvisnosti čim pravičnejše razdeljene, da ne bodo
na eni strani vse pravice, na drugi pa vsa bremena.

Človek potrebuje človeka. Potreboval ga je v
najstarejših časih; čim bolj se razvija, čim bolj na-
preduje, čim bolj se njegovo življenje komplicira
in vsled tega delo deli, tem več je tistih ljudi, ka-
terih pomoč potrebuje posameznik.

Vzajemna pomoč je duša človeške družbe. Ako
hočemo, da bo družba dobro urejena in da bo v njej
vladala največja mogoča pravičnost, moramo skr-
beti, da se vzajemna pomoč čim popolneje in na
čim boljši podlagi uredi.

To je naloga socializma; to je namen socia-
listične stranke.

GOSPODIN FRANJO.

ROMAN—SPISAL PODLIMBARSKI.

Gospa Minka je precej razumela njeno željo. Obrnila se je k Vilarju ter rekla: "Gospod inženir, ako se niste preskrbeli s stanovanjem za čas svojega delovanja v Tuzli, bi vam priporočila to-le našo postrežnico, ki ima v Saparjevi ulici hišo in v njej prav lično sobico, ki bi jo rada dala v najem. Majka je poštena, zanesljiva, podpre vredna in potrebna, ker živi večinoma le od dohodkov tiste sobice in od krave."

"Dobro, sprejemem," je rekel Vilar, zroč starki v strogi obraz, ki se je začel jasiti. "To se pravi, jaz ne ostanem v mestu pri tebi nego v nemirni gostilni. Kako se pravi pri tvoji hiši?"

"Vprašajte po Grgiću, ta je namreč moj sin."

"Dobro, majka! Pojutrnjem dopoldne pridem pogledat. Ako dobite do tedaj stalnega najemnika za svojo sobo, onda mu jo oddajte, in kadarkoli se bo oglašil kdo drug za njo, vselej se mu bom rad umaknil."

"Srečen bil, gospodine! Živ bil in zdrav mnogo let!" Odhajajoč se je starkaz z izrazom hvalečnosti v očeh ozrla na Hrenovo gospo. Novi najemnik jo je močno razveselil: vsaj za šest tednov je padla velika skrb z njenih ram. Neka praznost in gibčnost jo je izpreletela; njene lične mišice so zaigrale v milem nasmehu.

Po kavi se je Vilar poslovil.

"Siromak je prišel v Bosno v stope. Neizkušeni, čeprav je toliko študiral, da zna vrvnati vode in graditi mostove," je govoril Hren zamišljen in šetajoč po sobi. Tajna Vilarjeva aféra ga je silno tiščala.

"Kaj je z njim? Ves čas je bil raztresen in malobeseden. Tudi večerje se je jedva dotaknil."

"Kaj bo z njim, še ne vem. Prav lahko se zgodi, da ga bo zastoj učakovala Grgićeva majka, da ga odvedejo v bolnico ali pa na pokopališče. Bož še slišala."

"Saj tudi nočoj nimam zamašenih ušes. Vinko, ti imaš nakaj v potaji. Ali je bolan?"

Hren je stopil k soprogu ter ji tiho govoril: "V dvoboj se je zapletel siromak — pa nikomur ne povej! V tisti njegovi knjižici se nahajajo dvobojna pravila. Bojim se, da ga Buzduga namaze. Z orožniki hoditi v caker je skrajno nevarno. Rajši bi poljubil njegovega psa na gobec, nego pogledal njemu drzno v oči. Vilar me je hotel imeti za sekundanta."

"Pa ne pojdeš?"

"Ne. Oficirji naj si izvojujejo svojo čast brez mene. Mar so mi!"

"Za zajca te bo smatral odslej. Lahko bi bil prijatelj in storil takšno majhno uslugo."

"Majhno uslugo? O, v kakšno nevarnost pride lahko sekundant! In dalje — stvar je protizakonita. Prav je, da nisem obljubil. Vso noč bi ne mogel mirno spati. Itak se mi mnogokrat sanja o mrličih in pogrebih."

"To je dobro znamenje. Mrlič pomeni denar. Nemara pa ugodno rešijo tvojo prošnjo za nagrado." Gospa je pogledala na stensko uro. "No, Vinko, že je polosmih proč in čas, da zležeš v paradno obleko. Poslednji ne smeš priti k odhodnici."

Hren je, gledajoč v strop, divje zavrtel z očmi, zaškripal z zobmi. Potem je šel v sosednjo sobo, da se preobleče.

33.

Drugo jutro je stal Vilar pred Agularjevim hotelom ter premišljeval, kje bi dobil drugo pričo. Krog oficirjev laziti in prositi se mu je zdelo sitno, z uradniki pa ni bil znan. "Bajić naj mi preskrbi," je naposled sklenil, "on ima v konaku mnogo znanecv; enemu ali drugemu uradniku se bo zdelo zabavno gledati, kako se pere omadeževana čast."

Jedva se je bil domislil Bajića, ga je že tudi zagledal, gredočega v Samojlovem spremstvu proti čaršiji. Pohitel je za njima, ki sta se živahno pogovarjala in kretala z rokami.

"Takšni neredi me spravijo na beraško palico. Buzduga mi ne sme nihče ubiti. Kgeneralu pojdem, on mora prepovedati ta dvoboj. Ako je še kaj pravice na svetu, on ga prepove," je razdraženo govoril Samojlo in mahal s polama novega kaftana. Vilar ga ni razumel, dasi mu je bil že za hrbtom.

"Vi ste smešen človek. General vas vrže vun. Na ta način ne dosežete ničesar," je z glasnim smehom rekel komisar, obrnivši se k židu. Tisti hip je zagledal Vilarja. "Zdravo, prijatelj! Glej, gospod Blaustift pravi, da je zvedel o nekem dvoboju, ki ga baje bijeta ti in Buzduga. In zaradi tistega dvoboja že dve noči ni mogel spati."

"Potolažite se, gospod Samojlo! Vam se ne zgori žalega. Blebetavi ljudje so nekaj slišali in raztrobili. Jaz takšnih govoric ne morem preprečiti," je nevoljno rekel inženir. Okrenil se je k Bajiću in tiho je pristavil: "S Hrenom ni nič. Boji se za kruh. Koga naj naprosim?"

Komisar mu je z očmi namignil na žida. Širok smeh se je inženirju razlil po obrazu. Čez hip je postal in prijel Samojla za rokav. "Gospod Blaustift, poznate li dvobojna pravila?"

Žid je priskočil, v razmahu se je udaril na prsi. "Samuel Blaustift vse pozna, vse ume, vse premore. Vse ovoham, vse vidim, vse slišim. Tri leta sem služil pri sanitejih, zato vse vem. Prvo dvobojno pravilo je: Bij, sekaj in streljaj bolje nego tvoj nasprotnik! O, koliko gospodov oficirjev sem videl, ki so jih pripeljali z dvoboja pohabljeni in razmesarjeni v bolnico! Veliki Bog, česa nisem doživel, kolikrat sem moral miriti, ko so se v moji žganjarni v Subotici prepevali Šokeci in Vlasi, Madžari, Rumuni, Nemci in cigani!"

"Prosil bi vas, da mi greste za sekundanta. Storit me to uslugo!"

"To se pravi: moj klient naj bo tisti, ki hoče streljati na Buzduga, čigar življenje je dragoceno zame. Bog mojih prednikov, kakšne žrtve zahtevate od mene! Bodite milostivi, gospod inženir, nikar ga ne ustrelite! Ti kavalirji nič ne pomislijo, da je kri prav poseben sok, ki drži človeka pokoncu."

"Nu — hočete ali ne? Ako nočete, vam prav odločno prepovem govoriti o tej aferi, kjer je prizadeta čast dveh gospodov."

"O, čast je bila vedno domača v rodovini Blaustiftov. Vsi moji predniki so bili vneti za njo. Eden je bil liferant v vojski princa Evgena, drugi je bil z Lavdonom pod Belgradom —"

Vilar je prezirno odvrnil z roko. Žid je zaplesal pred njim, vtakniviš palec za telovnik in mahaje s kaftanovo polo krog sebe. "Bog mi je priča, da tudi jaz vem, kaj je častna aféra. Vedno imam častne posle s kavalirji, ki se v zadregah obračajo name. Poprašajte v kazini, vsi vam poreko: Samuel Blaustift ume brzdati jezik, ta je vse časti vreden človek. Zato se vam čudim, gospod inženir, da ravnate z menoj kakor s cučkom in bebecem. Saj veste, kako sem na vašo željo v vseh ozihih pribojžal sekačem. Prav danes mi pride iz Brčke pet tovorov najfinejše prežganke v konzervah. Drago jo bom plačal, a drvarjem jo zastavim po prejšnji ceni. Vse storim — in vaša velemožnost zahteva, naj se odpravijo znamke, naj zaprem štacuno, skratka, naj pridem ob vse." Samojlo je zadorniljal po prsih ter odskočil za dva koraka proč od hudobnega inženirja, ki je zopet nevshečno zamahnil z roko.

V odgovor je posegel Bajić. "Gospod Samojlo, kar stopite v zbor sekundantov, tu se vam ponudi prilika, da s svojo besedo napeljete afero v takšen tir, da se opere omadeževana čast in vi ne izgubite svojega posojila."

"Bog pravičnik, koliko je to denarja! In zdaj me hočejo pripraviti še ob znamke!" je vzkliknil Samojlo ter se opotekel po rogljatem tlaku. Naposled se je vdal. "Vam se zaupam, gospod komisar. Uredite stvar tako, da bo strašno grmelo in se bliskalo, a na zemljo naj pade samo blagodejen dežek."

"Delo se bo vršilo po obče veljavnih navodilih," je resno rekel Vilar ter vrnil Bajiću knjižico o dvobojnih pravilih.

V pisarni brigadnega adjutanta so se tisti dan dvakrat sešli obojestranski sekundanti, da pri odsotnosti obeh nasprotnikov vestno in natančno presodijo afero ter ukredujejo vse, kar jim je velela čast in tista knjižica. Opoldne sta obe stranki sklenili, pomirjevalno vplivati na nasprotnika, ki pa o kakšni prijazni poravnavi ničesar nista hotela slišati. Popoldne se je vršilo zopet dolgo in viharno posvetovanje sekundantov, pri katerem je Samojlo skakal, mahal, javkal, proti večeru pa je nesla vsaka stranka svojemu klientu končno zasnovo, ki se je glasila: Jutri zjutraj ob pol šestih se vrši v Solinski dolini za Obrenovim hanom dvoboj s pištolami na 15 korakov razdalje.

Ko se je bilo drugo jutro dobro zdanilo, sta se v presledku petih minut ustavila dva voza na poti za Obrenovim hanom. S prvega so poskakali Buzduga, pl. Merks in Mik, ter vojaški zdravnik Raps s torbo za zdravila ob bedri; ti gospodje niso čakali drugega voza, ampak so mahnili nemudoma na stransko pot, ki je držala v smrečje. Mik je nesel pod pazduho na več mestih zapечатeno škatljo. Drugi voz je pripeljal Vilarja, Bajića in Samojla; i ti gospodje so peš udarili po oni stranski poti. V obeh strankah je vladalo resno razpoloženje, kakor se pač spodobi pri tako častnem in važnem podjetju. No Vilar je zapazil, da se njegova sekundanta prav silita v resnost, da v globokem molku, zroč v sveži gozd, jedva združujeta izbruh nasmešljivosti. Posebno Samojlo, globno in brzo stopicajoč kraj njega, bi bil najrajši priskočil in zaplesal po rosnati travi od same škodaželjnosti, vsaj tako si je Vilar razlagal njegovo nasilno premagovanje dobrovoljnosti.

Sredi smrekovega gozda se je nahajala prijazna tratina, v enem delu ravna, v drugem grbasta, valovita. Na njo je lilo solnce že morje svetlobe. Tu sem so zahajali ob krasnih popoldnevih pravoslavni ljudje iz Tuzle na teferič, nekateri na voze ali na konjih, drugi peš po bližnji preko hriba. Tu in tam je ležal na tratini košček razmečkanega in pomaščenega papirja, ostanek zmerne pojedine, trava je bila v ravnem delu vseskozi poteptana in izhojena od težke noge, cepetajoče v kolu. Ob robu gozda se je videlo dvoje pogorišč, manjše za kuhanje kave, večje za pečenje koštruna.

Po četrturi hoji so se zgodnji izletniki ustavili na tej golavi. Pl. Merks je kot predsednik sekundantov izvadil iz žepa busolo, se orientiral in pregledal kraj. Izbral je prostor, odštel 15 korakov razdelje, naznačil stališči za nasprotnika, se sam postavil na eno in drugo, da bi se prepričal, ne ovira li blešanje solčnih žarkov pri streljanju prostega pogleda. Potem so sekundanti odprli zapечатeno škatljo, kjer sta se nahajali nabiti pištoli. Ko je bil določen žreb, kdo sme izbrati pištolo in stališče, sta nasprotnika stopilo na določeni mesti. Tedaj je Bajić glasovito in razločno prečital dogovorjena določila za dvoboj, na kar je pl. Merks dvignil glas: "Gospoda, slišala sta določila, kakor so se dogovorila med sekundanti in sta jim pritrdila tudi vidva — obljubita, da se hočeta točno ravnati po njih!" Nasprotnika sta prikimala. "Čast zahteva, gospoda, da morata vestno paziti na signale, ki jih bom dal s trikratnim ploskom v roko, in se strogo ravnati po

njih. Pred prvim ploskom ne smeta dvigniti orožja, pred tretjim ne smeta streljati. Pozor, gospoda, sedaj dam signal!" Čez pol minute se je razdal dvoglasen močan strel, pištoli sta izbruhnili po kolobareu tankega dima. V smrečju je zakrakala jata vran in se prepeljala na varnejše mesto, preko tratine je skokoma bežal zajec v goščavo. Nasprotnika sta stala osupla, videlo se je, da je obema padlo v lahnem vzdihu nekaj težkega od sreča. Oba sta bila mrka, bleda kakor vojak, ki mu na bojnem polju prvokrat žvižgajo krogle krog ušes.

Prvi se je opomnil Vilar. "Kaj — ali smo prišli sem vznemirjat šumske živali?" je kliknil ter vrgel pištolo na tla. Porogljivo se je ozrl po družbi. "Gospoda, drugičkrat ne spravljajte v svoje burke človeka —"

Hotel je reči: človeka, čigar pojmi o časti se nikdar ne bodo ujemali z vašimi — a hitro ga je prekinil pl. Merks, ki je jecaje predlagal, da se nasprotnika sprijaznita in si v znak sprave sežeta v roko.

Samojlo je skočil k Buzdugi, ki je potr in neoumevajoč držal pištolo v desnici. Pogladi ga je po prsih in mu položil roko na ramo, kakor bi se hotel prepričati, ali se nahaja še celo življenje v njem. "Viteški ste se vedli, gospod nadporočnik — ne — takšnih korenjakov še nisem videl!" Zaplesal je po tratini in se ustavil pred Vilarjem. "Gospod inženir, vaša hladnokrvnost me je očarala!" Potem je zafrfotala kaftanova pola, zasukal se je in zakrilil z rokama, rekoč: "Bog pravičnik je usodil, da sta ostala oba gospoda nepoškodovana. To srečo moramo praznovati v mojem hanu. Vabim vse vas, gospoda mojca, da se popeljemo popoldne v moj han na malico. Kakšen srečen izid! Kaj ne, gospod doktor, da je ta okolnost vredna imenitne pojedine?"

Doktor je ob misli na Samojlovo malico pogoltnil debelo slino. Ljubil je dvoboje, ker vsak mu je prinesel nagrado za pot in pomoč, navadno pa tudi pravno pojedino. Udeleževal se je teh dvobojev skrajno malomarno in brezčutno, kakor bi se vršila vsakdanja stvar. "Pač res — danes imam slučajno čas za izlet k Spreči," je rekel. "Pri mnogih dvobojih sem bil navzoč, pa pri nobenem nisem videl toliko žantelmanskega ravnodušja. Ni se roka zafresla, ko je požil strel, niso vztrepetale ustnice, ko sta kažvižgali krogle."

"Koliko ste jih slišali frčati?" je porogljivo vprašal Buzduga ter vrgel pištolo v škatljo.

"E-e-e — sedaj pustimo vse drugo na strani! je velel pl. Merks. "Dvoboj je končan, užaljeni časti je zadoščeno. Ako pa nasprotnika z izidom nista zadovoljna, se ples lahko začne iz kraja. V naš zapisnik se mora zabeležiti, ali sta se nasprotnika spravila ali ne. 'Nu!' Stisnil je ustni in zastrel na Buzdugo in na Vilarja.

Tedaj je poskočil Samojlo, kakor bi ga bila dvignila vzmet. "Nu — gospod inženir — kaj se obotavljate? Oskrunjena čast je umita, najmanjšega madeža ni več na njej. Kaj bi radi še enkrat poizkusili srečo, ki je tako opoteča! Mnogo sem videl gospodov, ki so bili zaznamovani v dvoboju za vse večne čase. Eden je izgubil uho, drugi je nosil na obrazu praske in brazgotine liki tetoviran Indijanec, tretji —"

"E-e!" ga je prekinil pl. Merks. "Gospod Blaustift, vašega mešetarstva sem se naveličal. Gospoda imata sama toliko kavalirskega čuta, da lahko presodita, je li užaljeni časti zadoščeno ali ne. Vi nikakor nimate pravice, vplivati na razpoloženje gospodov, ki zastavljata življenje za svoje prepričanje."

"Oprostite, gospod nadporočnik," je zavpil Samojlo, položivši stisnjeno pest na vzbočene prsi, "jaz sem sekundant in kot tak imam nalogo in dolžnost, pomirjevalno vplivati na nasprotnika."

"To ste imeli, preden sta počila strela. Ako se zdaj začne aféra iznova, vas ne pripoznam vrednega za sekundanta, ker v častno zadevo mešate svojo osebno korist."

Ne meneč se za te besede, se je Samojlo s plapolajočim kaftanom zazibal k Buzdugi. Prijel ga je za ramo. "Gospod nadporočnik, tega viteštva je zadosti. O, da vas je videla moja Etelka, kako bi se čudila vašemu jumaštvu! Ne repenčite se, podajte roko v spravo! Ves obraz pojide Etelki narazen, ko vas popoldne zagleda živega in zdravega. Sam se popeljem naprej domov, da naročim vse za pravno radovanko. Do pozne noči ne gremo vsakebi. Ako pa nočete poslušati mojega sveta, Bog mojih prednikov mi je priča, da grem naravnost k sodišču ter naznanim, da tukaj gospod protizakonito strelja na gospoda."

Zdajci se je pripetilo nekaj, kar je odvrnilo pozornost od Samojlovega žuganja, ki bi bilo sirogo izzvalo ugovor in protest vsega zbora. Po gozdni poti je v neznanskih skokih pridiral šekj, se zagnal v svojega gospodarja, ga obližnil po licu, potem je v širokem krogu dvakrat obletel družbo od samega veselja, da je našel svojega gospodarja.

"Vraga, ali ima ta pes človeško dušo, da je slutil nevarnost?" se je začudil Mik, ki se je držal vse jutro resno in veličastno.

"Človeku se samo dozdeva, a pes natanko ve, kje je prijatelj, kje je sovražnik," je govoril Buzduga, z veliko všečnostjo zroč za šekjkom. "Ušel je služabniku in dirjal za menoj."

Ta odmor je porabil Bajić, da je skrivaj pošepetal Vilarju: "Spravi se z njim! V zadoščene naj ti bo okolnost, da se Buzduga ni smel dvobojevati z ostro nabito pištolama. Obe sta bili brez svinčenk. Drugače ni dovolil žid. Vsa stvar je postala smešna in ta burka bo dolgo tlačila Buzdugo in ga ukrotila, ako ima količkaj časti v sebi."

"Dosti imam prijateljev, toda nobeden ni zvestejši od tebe," je govoril orožniški nadporočnik, ko je bil šekj iznova prispel k njemu in se v izobilju radosti vzpel po njem. Poljubil ga je med ušesi in pristavil: "O, da bi tvojo vdanost

mogel preleti v človeško dušo, kakšen človek bi bil to!" Tisti hip so se združile in razpletle različne misli v njegovi glavi in spomnil se je vdanosti mu gospe Etelke. Ginjenost se ga je polastila. Sunil je psa stran in ves razburjen je rekel s tresočim glasom: "Kar je bilo, je prošlo. Pozabiva na to, gospod inženir! V moji krvi leži neugasljivo sovraštvo do nepokornih Bošnjakov in pometal bom z njimi, dokler se nam ne uklonijo. Uvažujte to moje prepričanje in lahko sva najboljša prijatelja. Tu vam je moja desnica v znak sprave!"

Vilar je vedel, da se hoče nasprotnik samo svečano in dostojno izlučiti iz afere, ki se je vršila zanj tako žalobno. Stopil je pred Buzdugo. "I jaz vam podam desnico," je rekel, iztečka prikrivajoč porogljivost v izrazu in naglasu. "Gospod nadporočnik, vi ste mi brez pridržka odkrili svoje prepričanje. Cenim vašo odkritosrčnost, uvažujte i vi mojo. V moji krvi kipi globoka človekoljubnost do siromašne bosenske raje. Očitali ste mi nekaj, s čimer me ne morete razžaliti, namreč filantropijo. Z njo hočem i nadalje priljubiti ljudstvo za cesarstvo. Po diametralno nasprotnih potih hodiva in nikdar se ne moreva sniti s takšnimi nasprotnimi nazori."

Po teh besedah je nastopil povratni pot, kakor bi se mu zelo mudilo proč od te družbe. Pridružil se mu je Bajić in hitela sta po gozdu.

"Pravzaprav je Buzduga sramotno pogorel. Si li videl, kako je izkušal zakrinkati svoj fiasco?" je rekel Bajić, jedva dohajajoč prijatelja.

"Videl," je odgovoril inženir. "Kdor mima sreča, ne pozna pravega ponosa. Je li on vedel, da v pištolah ni svinčenk?"

"Od svojih sekundantov tega gotovo ni zvedel. Mogoče pa je, da mu je skrivaj povedal žid."

"Tem večja sramota za oba."

Pred Tuzlo je družba stopila z vozov in šla peš v mesto, da s svojim zgodnjim izletom ne bi zbujala pozornosti meščanov.

Povabilu, da se udeleži popoldanskega izleta v han ob Spreči, se Vilar ni odzval. Obžalovanje se je izgovorilo, da si mora poiskati stanovanje in pričeti z delom.

34.

Vilar je začel graditi most čez Jalo. Iztrebil je strugo, dal na obeh straneh dvigniti dovozno pot ter jel misliti o kamenitih stebrih, na katerih naj bi ležale mostnice. General je prišel, navadno v spremstvu adjutanta, skoraj vsak dan pogledat na delo. Pl. Merks je zameril inženirju, ki ni prišel k njemu po navodila ter pregledat njegov načrt za gradbo. Vmešaval se je v delo in nasvetoval to in ono. Ker je začel tudi general pritrdjevati svojemu adjutantu, je delal Vilar po njihju nasvetih. Prve dni septembra sta šla general in adjutant na vojaške vaje, ki so trajale štirinajst dni. V tistem času je Vilar dograbil oba okrajna stebra do polovice in sicer po adjutantovemu načrtu, dasi je dobro vedel, da sta preveč izpostavljena vodni sili. Koncem septembra je pričelo deževati in prigodilo se je, da je prva velika voda podrla in odnesla do polovice dograjeni most. General je potr stal ob razvalinah. Okrenil se je k adjutantu in rekel: "Ne zadošča, da dela inženir, on naj dela tudi po svojem prepričanju!" Odslej je imel Vilar mir. Začel je graditi po svojem in delo je napredovalo. Ona nezgoda je provzročila, da se gradba ni dovršila v šestih tednih, ampak se je zavlekla do srede novembra.

Ves ta čas je stanoval pri Grgićevi majki. Poštena in skromna vdova je blagohotno skrbela za njegovo udobnost. Rajni Grgić je bil čevljar, ki si je bil z neverjetno štedljivostjo prihranil toliko, da si je kupil lišo od Turka, ki je že dvajset let prejel slutil švabsko nevarnost, se ji umaknil in se preselil v Makedonijo. V dveh prtiličnih, temnih in vlažnih sobah je prebivala majka s sinom Mijom, njegovo ženo in tremi vnuki. Mijo se je bil od svojega očeta navadil čevljarstva in je za nekaj grošev na dan šival in krpal, kar mu je kdo prinesel. Vilar je stanoval v gorenji suhi in svetli sobi, kamor so držale z ozkega dvorišča lesene odprte stopnice.

Že prvi dan nastanitve ga je klicala majka za gospodina Franja, čemur se ni čudil, ko je zvedel, da je majka sestra onega Bobojeda, kateremu je bil dovolil jemati drva na Konj-planini. Ta siromak je zadnje čase prav pogosto prihajal z drvi v mesto in večkrat je posetil tudi sestro, ki je včasih sama kupila tovor ali mu pridobila kupea. Brat ji je pravil o gospodinu Franju, ki je postal načelnik drvarjev, kako je pošten in dober, kako je uvedel nov red, pri katerem vsak dobro izhaja in je tudi on, bedni katolik, prišel do boljše zaslужke. Kajpada se je majka razveselila podnajemnika, ki je zaradi svoje pravičnosti na tako dobrem glasu in ji je za sobo plačal več, nego je zahtevala. Za takšno velikodušnost je Hren pri prvi priliki pokaral gospodina Franja ter mu opital, da razvaja domačine in jih navaja k podražanju vsega, kar potrebuje ubogi uradnik. Majka je živela od tega, kar ji je nesla soba, od borneya zaslужke pri Hrenovih in pa od medle krave.

— (Nadaljevanje). —

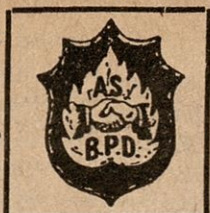
Kdor hoče, da bo njegov poslanec prav ravnal, mora biti sposoben, da kontrolira njegovo delo. Kdor voli, pa se potem ne briga, kaj da delajo njegovi izvoljenci, je sam kriv, če ga vlečejo za nos.

Poglej moderno veliko mašino. Ako jo razložiš, dobiš tisoč posameznih različnih kosov. Z nobenim ne opraviš nič. Ako jih sestaviš, je pa stroj sposoben za čudovita, velikanska dela. Stroj je organizacija tistih posameznih kosov.

Enako je z delavci. Posameznik je slab v življenju. Če se pa iz vseh posameznikov sestavi ena enota — če se organizirajo — lahko osvoje svet.

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januarja 1894.

Inkorporirano 24. februa 1906 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245, Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOČMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box 226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.
sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša \$1.50.

Vsi dopisi se naj blagovoljivo pošiljati, gl. tajniku.
Vse denarne pošiljke pa gl. blagajniku.

NE V SREDNE ŠOLE.

V avstrijskih listih čitamo sledeče pridruženje staršev, ki imajo otroke za šole:

Naučno ministrstvo je ravnokar dalo na deželne šolske svete priporočilo, katero naj tudi naravnost dobro poslušajo. Ministrstvo pravi, da so naše srednje šole, gimnazije in realke prenapolnjene, iz njih dobivamo preveč ljudi, za katere ni kruha, nasprotje pa manjka strokovno izšolanih ljudi v praktičnih poklicih. V letnem letu 1913-14. smo imeli 117 gimnazij in realk s 154.882 učenci in 5871 gimnazistkami. Številno zavodov in učencev se je v zadnjih 30 letih podvojilo, kar ne odgovarja kulturnim in gospodarskim razmeram. Od 20.000 gimnazijcev in 10.000 realcev v enem razredu jih naredi vsako leto matura kakih 7500 gimnazijcev in okoli 4000 realcev, kateri potem silijo na visoko šolo ali v poklice, za katere se zahteva srednjošolska izobrazba. Prav zelo bi se morali, kdor bi mislil, da bodo državni in nedržavni uradi stalno dobili vedno več osebja. Ravno nasprotno, število uradništva se ne omejuje. Po vojni bo veliko dela ravno v onih poklicih, za katere ni treba visoke ali srednje šole. Zato ministrstvo poziva vse kroge, naj navajajo mladino bolj v one šole, ki nudijo praktično strokovno izobrazbo. Posebno napovedo pa bi bilo mladino zato poslati v srednjo šolo, da bi dobila kakšno nižjo uradniško službo.

Obisk strokovnih šol zelo zaočaja za srednjimi šolami. V primeru s 50.000 srednješolcev višjih razredov je v letu 1913. bilo na višjih strokovnih šolah samo okoli 15.000 dijakov (na državnih o. akademskih 8000, na poljedeljskih in podobnih šolah okoli 2000). V primeru s 100.000 nižjimi srednješolci je obisk na nižjih strokovnih šolah razmeroma premajhen. Zato naj krajevni faktorji v bodoče ne zidajo gimnazij in realk, ampak strokovne šole.

Ministrstvo govori tudi o ženskem šolstvu. Za deklice se je ustanovila primerna šola v obliki dekliških licejev, katere je 1913-14. obiskovalo 11.332 učenk. Deklice na gimnazijah niso imele posebnih uspehov, od 1000 učenk prvega razreda jih pride k maturi komaj 300. Zato ministrstvo posebno priporoča dekliške liceje; kajti zmogljive deklice morejo s pridružitvijo realnogimnazijnih višjih razredov tudi na teh zavodih napraviti matura za visoko šolo.

Ministrstvo naroča, naj šolska vodstva pri sprejemu staršev v tem smislu poučujejo in jim dajo priporočila.

Kdor čita take reči, bi moral misliti, da je res sam sveti duh razsvetlil avstrijsko vladno in da se je začela ta dobra mamica zanimali celo za bodočnost ljudstva. Toda stara hlinavka si je nadela še novo krinko. V naredbi, na potrditveni papirju se to vse prav lepo čita. Ampak treba je poseči malo bolj globoko, pa se vidi, da ni praktični pomen te naredbe nič drugega, kakor odvratanje od šole.

Tudi mi ne verujemo v absolutno rešilno moč laticine in grščice. Pač pa je vsakemu človeku, naj bo njegov poklic kakršnekoli, potrebna neka splošna poleg posebne strokovne izobrazbe, če noče ostati revež na tem svetu. Ali kako se je Avstrija brigala za to?

Strokovne, posebno obrtne šole so bile največja Pepelka v Avstriji. Država jih ni hotela ustanavljati, kjer je pa hotel kakšna občina kaj storiti, jo je država bolj ovirala kakor podpirala. O tem bi ravno Ljubljana lahko zapela pesem. Kako naj potem hodijo fantje v višje obrtne šole, če jih ni? Praktično torej pomeni svarilo pred gimnazijo in realko to, da naj pošiljajo starši svoje otroke k "šustarju" ali pa v tovarno.

Avstrija je vedno ljubila nevednost in se bala znanja. Vedela je, zakaj.

Pač pa je vsakemu človeku, naj bo njegov poklic kakršnekoli, potrebna neka splošna poleg posebne strokovne izobrazbe, če noče ostati revež na tem svetu. Ali kako se je Avstrija brigala za to?

Strokovne, posebno obrtne šole so bile največja Pepelka v Avstriji. Država jih ni hotela ustanavljati, kjer je pa hotel kakšna občina kaj storiti, jo je država bolj ovirala kakor podpirala. O tem bi ravno Ljubljana lahko zapela pesem. Kako naj potem hodijo fantje v višje obrtne šole, če jih ni? Praktično torej pomeni svarilo pred gimnazijo in realko to, da naj pošiljajo starši svoje otroke k "šustarju" ali pa v tovarno.

Avstrija je vedno ljubila nevednost in se bala znanja. Vedela je, zakaj.

NAJBOGATEJŠE VDOVE.

Kje je pač najti najbogatejše vdove? Seveda v Ameriki. Po smrti znanega "kralja železnice," Harrimana je postala njegova soproga najbogatejša vdova na svetu. Njeni otroci so dobili glasom oporoke vsak po 30 milijonov kron, vdovi pa je ostalo še 1068 kron, s katerimi lahko razpolaga po svoji volji.

Doslej je bila najpremožnejša vdova gospa Ponfield. Svoje veličansko premoženje ima zahvaliti svojemu prvemu možu, ki se je še kot deček izselil iz Angleške ter si je pridobil v Ameriki ogromno premoženje. Danes se ceni imetek gospe Ponfieldove na 340 milijonov in je slovela ta dama kot najbogatejša žena na svetu, dokler ni bila primorana odstopiti to častno mesto vdovi "kralja železnice."

Ko je umrl Russel Sage, je ostavil svoji vdovi 280 milijonov kron. Ta milijonar je postal s 15. leti pomočnik v branjarji svojega brata. Po preteku nekaterih let je kupil od svojega brata vse podjetje, in ko je šel 25 let, je že razpolagal s premoženjem 315 milijonov. To premoženje je pomagal Russel Sage še s srečnimi spekulacijami.

Med bogatimi vdovami na svetu zavzema velenogodno mesto gospa Heti Green, ker ta dama more reči, da ima svoj veliki imetek 340 milijonov zahvaliti svoji lastni oostroumnosti in trgovski genialnosti. Vsekakor je imela že veliko premoženje, ko je začela s svojimi spekulacijami.

S 16 leti je podedovala gospodična Heti od očeta 8 milijonov. Ko je štela 20 let, ji je umrla teta, ki je od nje dobila 16 milijonov. Kmalu nato se je omožila z Edwardom Greenom, in začela sta z možem razne kupčije, ki so se izredno posrečile. Sedaj je gospa Green vdova in oskrbuje in množi svoje premoženje dalje.

Toda Heti Green ni edini trgovski genij med milijonarskimi vdovami v Ameriki. Tudi gospa Harriman je izkušena in smela podjetnica, ki je pomagala svojemu soprogu pri vseh kupčijah.

Z imetkom 120 milj. onov razpolaga vdova nedavno umrlega Viljama Leydja, ki je obogatel s svojo tvornico lepa. Takisto na 120 milijonov se ceni premoženje gospe Horstove, katere soprog si

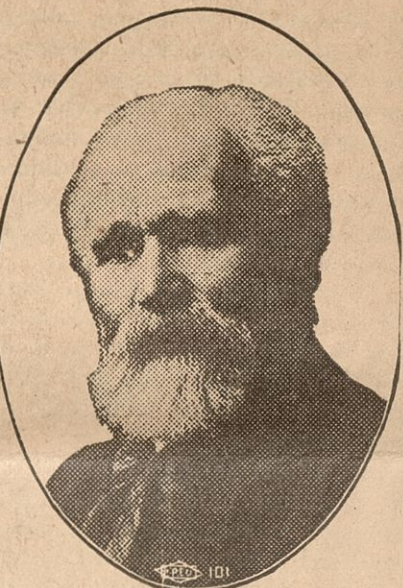
Keir Hardie mrtev.

Zopet je smrt posegla v vrste bojnikov in pograbil enega največjih, najzaslužnejših. Sodrugi James Keir Hardie, pogumni vodja angleškega delavstva, je mrtev. Iz rok moža je padlo pero, ki je dolga desetletja učinkovalo kakor oster meč; utihnila so usta, katerih modre in plamtče besede so učile in navduševale tisoč in tisoč trpinov. Zaspal je um, ki je v svoji deželi in v vsej delavski Internacionali oplojeval misli in dejanja.

Keir Hardie je spadal med tiste ljudi, ki jim niso dale zunanje razmere nobene ugodnosti na pot življenja, ampak so jo posule s samim trnjem in ostrim kamenjem, ali med tiste ljudi, ki najdejo sami v sebi moč, da premagajo sovražnost razmer in napravijo iz sebe delavce in bojivke v najplemenitejšem smislu besede.

Rojen je bil James Keir Hardie dne 10. avgusta 1850; ob njegovi zibelki pa ni stala nobena prijazna Vila, da bi mu bila položila vanjo duhtečih rož ali bleščečega zlata. V revščini je zagledal ta svet in revščina je bila tovarišica njegove zgodnje mladosti. Že kot deček sedmih let je moral začeti delati za vsakdanji kruh v jami in do svojega 24. leta je poskušal radosti in trpljenje premogarja. Zdelo se je, da bo vse njegovo življenje zakopano pod zemljo in da ostane cepin njegova usoda do smrti.

Toda mladi James je bil zdrav, verna uma in je gledal svet in življenje pod zemljo in nad zemljo z bistrimi očmi. Skotski rudarji v

bednih razmerah tedanjega časa niso poznali drugega razvedrila kakor kozarec. Pijančevanje je bil takorekoč njih podedovani greh; žganje jih je strupilo, jih pehalo še globokeje v bedo in jim jemalo sposobnost za vsako višje stremljenje.

Rudarji pač niso bili edini pivci. Idealisti, ki so prvi pričeli z agitacijo proti alkoholu, se nemara ne bi bili spomnili nanje, če se ne bi bila opojna mokrata pretakala tudi po drugih krogih, ki so bili reformatorjem bolj pred očmi. Ali Hardie, ki je opazoval zlo, katero je alkohol povzročil med njegovimi tovariši in se seznanil s tempernenim gibanjem, je zanesel agitacijo za zmernost med rudarje, in v tem boju se je najprej odlikoval kot imeniten govornik.

Hardiejev um pa ni bil enostranski, in kmalu je spoznal, da je pijančevanje veliko, toda ne edino in niti ne prvo zlo človeštva. Sedemnajst let rudarskega dela in trpljenja mu je dalo vpogled v vse kote delavskega življenja.

Sam si je z velikim trudom pridobil znanje, ki pa daje srečnejšim otrokom šola, in si tako ustvaril podlago ne le za boljše razumevanje razmer, temveč tudi za delo v prid svojim trpečim tovarišem. Spoznal je, da je dobra delavska organizacija prvi pogoj za vsako zboljšanje položaja, pa se je z največjo vnemo oprijel dela za strokovno organizacijo.

Seveda je še precej vdov, ki imajo po 50, 40, 30, 20 milijonov kron premoženja. Tisoč in tisoč več pa je onih, ki se s trudom in z velikimi mukami bore za vsakdanji kruh, ki danes ne vedo, kako bodo preživeli jutranji dan.

Tudi v toli blagovani Ameriki je neizmerno mnogo bede in za služek že davno ni več tako obilen, kakor je bil nekdaj.

Slavka T.

Njegov nenavadni govorniški dar se je mogočno razvil in mu pridobil vpliv med rudarji. Da pa ne ostanejo besede le lep zvok, je neprenehoma študiral in si pridobil na ta način bogato znanje, s katerim se mnogi akademiki niso mogli ponašati.

Študije so dovedle Keir Hardieja do socializma. Prepričal se je, da niso le slabe plače vzrok delavske bede, ampak da segajo korenine vse bolj globoko. Iskal jih je, ter spoznal kapitalistični sistem ne le v njegovih zunanjih oblikah, temveč v njegovih temeljih. Tedaj mu je bilo jasno, da ni v okvirju kapitalističnega družabnega reda odrešenja za delavske množice; razbral je vsa nujna nasprotja med delom in kapitalom, socializem pa mu je pokazal edini mogoči izhod iz suženjstva in izkoriščanja.

Od tistega časa, ko si je zbral znanstvene dokaze za socialistično resnico, je bil Keir Hardie z dušo in s telesom socialist ter si je pridobil za razvoj in razširjanje socializma na Angleškem neveljive zasluge. Independent Labour Party, ki izpričuje zlasti v sedanjih burnih časih v najtežavnejših okoliščinah svoja čista socialistična načela, je našla v njem svojega najboljšega organizatorja in voditelja.

Zaupanje delavcev je postavilo Hardieja na predsedniško mesto rudarske unije v Ayrshire in ga je potem ponovno klicalo za kandidata v angleški parlament. Prvič je kandidiral l. 1888 v Mid-Lanarkshire. Ta kandidatura je bila sicer brez pozitivnega uspeha, toda l. 1892. je bil izvoljen v jugozapadnem Hamu, l. 1900 pa v Merthyr Tydfil. Član poslanske zbornice je bil vse do leta 1908. Od leta 1893. je bil predsednik Independent Labour Party, zadnja leta pa vodja njenega parlamentarnega zastopstva.

Poleg velikega dela, ki ga je Keir Hardie opravljal kot govornik, je delal s peresom kot spretni žurnalist. Tega posla se je lotil l. 1882. Pet let pozneje je ustanovil rudarski list "The Miner" in ga urejeval, dokler ni postal glavni urednik časopisa "Labour Leader," splošno priznanega in zelo vplivnega glasila "Independent Labour Party."

Ime Keir Hardieja je bilo znano po Veliki Britaniji ne le v delavskih krogih in med parlamentarci, ampak povsod, kjer je kaj zanimanja za javno življenje in demokratična načela. Enako znano je bilo v socialistični Internacionali, ki ga je štela med svoje najboljše glave. Na mednarodnih kongresih je njegova beseda mnogo veljala in z mnogimi načelnimi sklepi in izjavami Internacionala je bilo njegovo ime tesno spojeno.

Tudi v Zedinjenih državah je bil Keir Hardie večkrat, zadnjič l. 1912 ob priliki poroke svojega sina. Ob tisti priliki je govoril na raznih shodih v tej deželi in povsod zbudil veliko navdušenje.

Vojna opojnost, ki je v marsikateri sicer dobri glavi povzročila zmedo, se Hardieja ni dotaknila. Sredi največje konfuzije je s svojo stranko ostal dosledno zvest svojim načelom in odločen agitator miru.

Keir Hardie je že lani bolehal in enkrat je bilo njegovo stanje tako kritično, da so se bali katastrofe. Vendar pa je okrevaj; sedaj ga je smrt pograbil skoraj nepričakovano v Glasgovi, kjer je bival v sanatoriju, da bi popolnoma ozdravel. Premagala ga je pljučnica.

Slava bodi spominu hrabrega bojvnika!

Kruh na Dunaju.

Avstrijski listi poročajo, da na Dunaju in nižjem Avstrijskem ne bodo smeli peči malega peciva, češ da nočejo dati dovoljenja, ki ga bodo morali morda že v kratkem preklicati. Šele kadar bo nova žetev zmleta in se bo videlo, koliko je moka resnično na razpolaganje, potem se bodo morda odločili, dovoliti izdelovanje malega peciva. Pač pa se že od 15. avgusta peče kruh iz pšenične in ržene moke v razmerju 1:2, dodati pa se sme tej mešanici 10 odstotkov krompirjeve moke. Koruzna in ječmenova moka se ne sme več primešavati. Od 16. septembra bo veljalo 7 dekagramov kruha zopet 4 vinarje.

Samostani morajo pomagati.

Najvišja ruska cerkvena oblast, sveti Sinod, je z ozirom na veliko bedo poljskih beguncev zaukazal, da morajo ruski samostani s svojim premoženjem pomagati, da se ta beda zmanjša. Pravoslavni samostani se spremene v bolnišnice in bodo morali vse stroške za ranjence plačati sami.

S tem bodo bogati kloštri narodu vrnili le majhen del tega, kar so mu v miru vzeli. Kadar bo vojne konec, bodo pa že gledali, da se zopet naplačajo. Sedanja, itak prisiljena dobrodelnost je reklama, ki bo nosila bogate obresti.

Cene v Pulju.

V Pulju prodajajo goveje meso po maksimalnem ceniku: sprednji deli z doklado 4 K, zadnji deli z doklado 4 K 40 v; kruh prodajajo 70 v kilogram. Jajca so po 16 vin. eno, vino, istrijsko (teran, rdeče in belo) z najmanj 9 odstotkov alkohola 1 K 4 v; vino do 10 odstotkov alkohola 1 K 24 vin. Pivo se prodaja po 64 — 80 vin. liter. Pripomniti je, da je Pulj trdnjava, kjer so aprovizacije prilike posebno neugodne. Za nadrobno prodajo moke se

uradno določajo za kilogram naslednje cene: Pšenična moka za peko, pšenični zdrob, debela pšenična moka (Graham-krušna moka) 76 vin.; pšenična moka za kruho 66 vin.; pšenična krušna moka 48 v.; pšenična enotna moka 60 v.; ržena enotna moka 48 v. — Vsak prodajalec moke je dolžan z razložno vidnim napisom označiti moko, ki jo ima v svoji prodajalni, po posameznih vrstah in poleg te označbe hkrati vrstno označiti cene posameznih vrst moke po teži. — Vsako mešanje ali drugo izpreminjanje kakovosti moke, ki je pripravljena za prodajo, je najstrožje prepovedano. Politična oblast I. stopinje in na policijska oblastva so upravičena po svojih organih ali po nalašč za to postavljenih izvedenih vsak čas pregledovati prodajalne in po svoji izbiri vzeti moko za poskušnjo v svrhu preiskave.

Za največje ljudi sedanjega časa se smatrajo tisti, ki žele in hočejo pomagati kapitalistom izkoriščati delavstvo. V resnici so pa največji ljudje tisti, ki skušajo vedno in pri vsaki priliki delavstvu odpreti oči, da bi se to ne godilo.

"AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR"

ZA LETO 1916

bo gotov za odpošiljanje te dni. Koledar je vezan v trde platnice, šteje 240 strani (naznanilo v zadnjem "Proletarcu", da ima 224 strani, je bila pomota) in ima sledečo vsebino:

SPISI.

Koledar za leto 1916. — Stoletna pratika. — Splošen kalendarij in zbirka raznih podatkov (Naše osolnčje. Zemlja in luna. Stanje planetov 1916. Volilni koledar. Časovna razlika. Množična tabela. Časovna mera. Mere v Zedinjenih državah. Razlika med ameriško in evropsko metriko mero. Nepismenost v Zedinjenih državah. Obrestna tabela. Slovensko prebivalstvo v Zedinjenih državah. Največje stvari na svetu. Smrtne kazni v Zedinjenih državah. Monroe-doktrina. Ženitveni zakoni in razporka. Kako so poklici razdeljeni v Zedinjenih državah. Državljanstva pravica. Naturalizacijski zakon. Koliko je civilnih zveznih vslužbenec. Kolonije Zedinjenih držav. Kanada in Mehika. Republike v južni in centralni Ameriki. Vladni sistem v Zedinjenih državah. Proglas neodvisnosti. Ustava Zedinjenih držav. Kako je bila ustava z dodatki sprejeta. — Letni pregled. — Ivan Molek: Čemu si rodila sina? (v verzih). — John Reed: Hi revolucije. — Velikani iz davne dobe. — Jože Ambrožič: V krvi. — Ivan Molek: Svoboda (v verzih). — Etbin Kristan: Jan Hus. — Filip Godina: Kako je v Alaski. — Jože Zavertnik: Hlapec? — O duhovih. — Jože Ambrožič: Eden izmed mnogih. — Ivan Molek: Oparnice (v verzih). — Kronani norci. — Ellin-Pelin: Na onem svetu. — Pravičica o Evinem jabolku. — Ivan Molek: Kaj bo po vojni. — Etbin Kristan: Izkušnjava. — M. Arcibašev: Revolucionar. — Jože Zavertnik: Oko postave. — Socialistično gibanje slovenskih delavcev v Ameriki. — Frank Petrič: Poglavlje o organizaciji. — Theodore Cvetkov: Zakaj se boje ljudje teme. — Howard Moore: Ostanke barbarizma v civiliziranih ljudeh. — Odlomki. — Ščegetalke. — Oglasi.

SLIKE.

Uvodna slika v dveh barvah. — Planet Saturn. — Če bi se sovražnika zmenila... — Stolp biserjev na razstavi v San Franciscu. — Prekucneni parnik Eastland. — Mladi Rockefeller. — Stari Rockefeller. — John R. Walsh. — John R. Lawson. — Usmrčenje "nevestih" v Mehiki. — Mrlič na bojnem polju. — Prizor iz francoskega bojišča. — Kruppov najnovejši mortar. — Kmet koplje grob padlim vojakom v Galiciji. — Nemška vojaška kuhinja. — "Civilni bojivniki" v Belgiji čakajo na smrt. — Otroci v Nemčiji se vežbajo za klanje. — Militaristični duh med otroci na Japonskem. — Ruski vojni ujetniki v Nemčiji. — Instrukcija žensk za sprevidniško službo na Nemškem. — Francoske čete na pohodu. — Roza Luksenburg. — Karl Liebknecht. — Stavkajoči premogari na Angleškem. — Čemu si rodila sina? — Dinozaur "Corythosaurus". — Lobanja dinosauro "Corythosaurus". — Kristus in šrapneli. — Jan Hus. — Kajzerjev grad v Prusiji. — Jan Hus na grmadi. — Vožnja s psi v Alaski. — Prizor iz štrajka v Bayonne. — Žrtve prekucnenega parnika Eastlanda. — Kako so vlekli utopljenca iz Eastlanda. — Dolina bakrenih rudnikov v Bingham Canyonu, Utah. — Brezplačna vožnja za delom na farme. — Prizor z rusko avstrijskega bojišča. — Ruska carinja in carjevič, pokazujoča sledove bolezni. — Charlotta, blazna "mehiška cesarica". — Babilonska tablica s pravilico o prvem grehu. — Dva francoska vojaka — in samo dve roki. — Slov. soc. klub v Clevelandu, O. — Slov. soc. klub v Canonsburgu, Pa. — Slov. soc. klub v Dunlo, Pa. — Slov. soc. klub v Syganu, Pa. — Jugoslov. soc. skupina v Huntingtonu, Ark. — Slov. soc. klub v Frankinu, Kans. — Slov. soc. klub v Clintonu, Ind. — Slov. soc. klub v Dunkirku, Kans. — Slov. soc. klub v Jenny Lindu, Ark. — Slov. soc. klub v Rock Springsu, Wyo. — Slov. soc. klub v Superioru, Wyo. — Slov. soc. klub v Kenoshi, Wis. — Franciška Tratinik. — Josip Dernač. — Ernest Untermann. — Ralph Korngold. — May-Wood Simons. — Chas. Ed. Russell. — Mm. E. Rodriguez. — John C. Kennedy.

Skupaj 64 SLIK.

ZEMLJEVIDNI OBRZCI.

Bojni pas v Belgiji in Franciji. — Rusko-nemško-avstrijski bojni pas. — Avstrijsko-italijanski bojni pas.

CENA 40 CENTOV

s poštino vred za vse kraje Zedinjenih držav.

Koledar je letos pet centov dražji, ZATO PA IMA 48 STRANI VEČ. Noben slovenski delavec bi ne smel biti brez te zanimive in koristne knjige. Naročite ga še danes. Naročila sprejema

PROLETAREC, 4008 W. 31. ST., CHICAGO, ILL.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA
LJUDSTVA.

IZHAJA VSI KI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj —

Jugoslavanska delavska tiskovna družba
v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo
leto, \$1.00 za pol leta, Za Evropo
\$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglašiti po dogovoru. Pri spremembi
bivališča je poleg novega naznaniti
tudi stari naslov.

Glasi slovenske organizacije Jugosl.
— socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja
lista in drugih nerednosti, je posiljati
predsedniku družbe

Fr. Podlipcu, 5039 W. 25. Pl. Cicero, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year. — — — — —

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Problemi in delo.

Kakor kažejo vsi prirodni procesi, da se morajo izpolniti gotovi zakoniti pogoji, da dozori katerikoli sad, tako kaže zgodovina, da doživi tudi politična vprašanja svojo rešitev, kadar so zreli za to in pogoji za rešitev dopolnjeni.

To ne velja za jugoslavansko vprašanje nič manj kakor za vsako drugo. Zaradi tega si je treba pojasniti, kakšni so ti pogoji in kako so izpolnjeni.

Fantasti mislijo, da je sedaj prišel čas, ko se je sam Bog v nebesih spomnil na Jugoslavoce pa je pomignil evropskim vladarjem, da naj aranžirajo največji krvavi ples vse zgodovine in z njim rešijo jugoslavanski problem. Kljub vsem demokratičnim frazam se taki ljudje še niso naučili demokratično misliti; kajti drugače ne bi mogli pričakovati velikih zgodovinskih reči, takih narodnih, ljudskih rešitev od vladarjev in vlad, ampak bi vprašali: Kaj smo doslej sami storili? Kako smo pripravljene? Kaj moremo sedaj storiti?

Ako se resnica zataji, zato ne izgine. Izgibati se spoznanju resnice se pravi varati samega sebe. Kdor hoče kaj storiti in doseči, ji mora pogledati v oči, se mora dobro seznaniti z njo, in če je neprijetna, ne sme z zamahljajem roke reči: Eh, kaj! — ampak vprašati mora, kako bi se mogla neugodna resnica zamenjati z ugodno.

Odkritosrčen človek mora priznati, da je sedanjí položaj med Jugoslavoce — ravno kar se tiče njihovega lastnega problema — tako neprijeten in nevesel, da ne more biti bolj. Nikakor ni dovolj, če naštevamo grehe naših vlad, ki so bili že tisočkrat naštetí in o katerih nihče ne dvomi. Izprašati moramo tudi sami sebe. In če verjamemo v demokracijo, si moramo reči, da je ljudstvo vendar važnejši faktor od vseh vlad in če so mogle vlade grešiti, so mogle le zato, ker jim je ljudstvo to omogočalo.

Torej mora biti med nami samimi nekaj napačnega, in dokler ne popravimo tega, je vsaka tožba zaradi tujih grehov neplodna.

Jugoslavanski problem. V čem pa je pravzaprav ta problem?

Ako bi dobili na to vprašanje složen odgovor, bi bilo vsaj nekaj doseženo. Ali žalostna resnica je, da si ogromna večina Jugoslavocev še nikdar ni belila glave s tem vprašanjem in niti ne ve, da obstoja; od onih, ki so se z njim kdaj bavili, pa dobivamo najnasprotnjeje odgovore. Med Jugoslavoce samimi torej še ni o njihovem lastnem vprašanju sloge, ni niti sence edinstvenega mnenja.

Nam je najsimpatičnejša tista teorija, ki želi združitev vseh Jugoslavocev. Ali ker nam je to simpatično in ker sami po svojih močeh delamo, da bi se to doseglo, nimamo pravice trditi, da je to splošna želja in zahteva vseh Jugoslavocev. Kajti če bi se moglo danes izvršiti glasovanje z vsemi garancijami za najsvobodnejšo balotož, se zelo bojimo, da ne bi dobila združitve niti oddale večine glasov in da ne bi sploh nobeno mnenje absolutno zmagovalo.

temveč bi se pokazala najžalostnejša razcepljenost.

Poleg onih, ki spoznavajo korist združitve, imamo separatiste vsake barve. Hrvaško državno pravo je en program. Ali tudi ta je raztegljiv in se res razteza, kakor se ljubi človeku, ki ga dobi v roke. "Sjedinjenje sviju hrvatskih zemalja" je glavna platforma; do vojne je bil še redni dodatek "pod krunom habsburške dinastije." Splošno je to ostalo neizpremenjeno. Le posamezniki razmišljujejo, kako bi bilo, če bi se ustanovilo hrvaško kraljestvo brez Habsburžanov. Na glas se to mnenje ne izreka; politične stranke v zagrebškem saboru so vse za dinastijo.

Kaj pa so "sve hrvatske zemlje"? V tem je taka zmeda kakor na rimskem karnevalu. Eden šteje "trojedinu kraljevinu" Hrvaško, Slavonijo in Dalmacijo ter reklamira še Bosno in Hercegovino; drugi zahteva Istro zrayan; tretji hoče tudi onstrani Drave kraje, kjer prebivajo "Hrvatii," tudi če se imenujejo ti Hrvatji Slovence, Srbe, Bunjevce; četrti reklamira povrh še slovenske kraje in dokazuje, da so Slovenci "Planinski Hrvatji."

Srbi v Banatu so razcepljeni; eni bi se radi združili s Srbijo, drugi so zadovoljni s splošno zvezo s Hrvaško; tretji žele avtonomno "vojvodino."

V Bosni in Hercegovini ni nič manj struj: Srbska, hrvaška, avtonomna.

Med Slovenci imamo nekoliko Jugoslavocev, nekoliko zagovornikov hrvaškega državnega prava, nekoliko pristašev deželne avtonomije, nekoliko takih, ki zahtevajo Zedinjenje Slovenijo, pa največ avstriakantov.

Če se govori o jugoslavanskem problemu, je naravno, da se je treba ozirati tudi na Črno Goro in na Bolgarsko; a če storimo to, se zmeda le še poveča.

Tako smo torej pripravljene; in če hočemo biti odkritosrčni, je treba priznati, da ni to nikakršna priprava. In nič nam ne pomaga ponavljati vse litanije o avstrijski in madjarski vladi, temveč povedati je treba, da se med narodom samim ni opravilo tisto delo, ki je predvsem potrebno, da postane narod sposoben za reševanje svojih vprašanj.

To ni zadosten izgovor, da je narod nesvoboden in da se mora bojevati v tujih službah. Ampak odločilno je to, da ne more ta narod niti v teoriji rešiti svojih problemov, da nima nobenega programa in da ne more živ krst v njegovem imenu povedati, kaj da hoče. In to je odločilno, da se veliki deli naroda ne bojujejo proti drugim delom naroda le pod pritiskom, ampak s pravim navdušenjem in z mislijo, da je tako popolnoma prav.

Grehi preteklosti se maščujejo. Greh je bil, da so poklicani in nepoklicani voditelji naroda pospeševali njegovo nevednost, ker je izvrstno služila njihovim političnim karieram. Dolga, dolga desetletja so zazibavali narod v spanje, ker jim je to dovoljevalo, da so barantali po svoji volji in delali kravje kupčije. Zdaj, ko je vzplamtelo, bi pa hoteli, da se čez noč reši vprašanje tega spečega naroda — zopet brez njega. Od tujih kraljev in cesarjev upajo, česar narod ne more, česar ogromna večina naroda niti ne razume.

Res je pač, da se v času miru ni mogla snovati politična Jugoslavijska. Ali vsako politično vprašanje mora biti kulturno pripravljeno, da more dozoreti za rešitev. Tega kulturnega dela ne bi bila mogla nobena sila onemogočiti. V dolgih desetletjih pa bi se bilo z dobro voljo lahko toliko storilo, da ne bi Slovenec hrvaškega imena smatral za psokvo, Hrvat pa mislil, da je "Kranjec" nekakšen barbar. Lahko bi se bilo kaj storilo, da bi se bilo vzajemno jezikovno razumevanje vsaj pospešilo in da bi vedel Slovenec o hrvaški, Hrvat pa o slovenski kulturi, literaturi, umetnosti vsaj toliko, kolikor ve o nemški ali pa o angleški.

To kar se je skoraj sto let zane-marjalo, pa ne more sedaj nenadoma obroditi zrelega sadu. In če se spoznavajo grehi preteklosti, tedaj je najvažnejše, da se pripravi in izvede delo, ki jih bo v bodočnosti popravilo. Le to je resna naloga; vse drugo je prazna slama in slepilo.

Posojilo zaveznikov.

Kakor kaže, se bo tista milijarda dolarjev, ki so si jo hoteli Angleži in Francozi izposoditi v Ameriki, precej skrčila. Že po prvih sestankih z ameriškimi bankarji je se razširila vest, da bo posojilo morda znalo le pol milijarde. Sedaj pravijo, da ga bo morda tudi manj. Konference s tukajšnjimi finančniki se nadaljujejo in razpravlja se glavno o pogojih, pod katerimi bi se akcija izvršila. Obrestna mera bo nominalno baje pet odstotna; v resnici bo, kakor pri vseh takih finančnih operacijah, mnogo večja, ker je pač več kakor gotovo, da se ne bodo note izplačale al pari.

Za finančni kapital je to na vsak način prilika za velikanski plen. Seveda se razume, da ima stvar tudi političen pomen, kajti gospodarska in politična vprašanja so vedno prepletena. Ameriški kapital zaupa svojim dolžnikom; torej ne verjame, da bi mogla biti Anglija in Francija tako poražena, da ne bi mogli iz-

polniti svojih finančnih obveznosti.

To je pač vse lepo. Toda vpraša se, če se ne zasujejo reči tako, da ne bo o takih dolgovih sploh več odločeval poraz ali zmaga, ampak vse drugi faktorji, in sicer ne le v Angliji in Franciji, ampak po vsej Evropi. Posojilo zaveznikov kaže, da se pripravljajo še na dolgo nadaljevanje vojne. Čim daljši pa bodo boji, tem več bo uničenja; to je tako jasno, kakor da je dvakrat dva štiri. Uničenih bo več materialnih vrednosti, ostalo pa bo manj rok, da bi jih obnovile. Dolgovi bodo rasli in z njimi obresti, ljudi, ki naj bi jih plačevali, bo pa vedno manj.

Kdo ve, če se ne bodo tisti, ki ostanejo, naposled vendar naveličali delati le za dolgovce, katerih niso sami naredili in plačevati za grehe, katere so drugi zakrivali?

Sedaj, dokler je vojna, ima ljudstvo godot pajčolan pred očmi. Noben narod nima jasnega, širo-

kega pregleda, ker mu ga vlada joči ne dajo in ga tudi hitro se podedi dogodki ovirajo! Kadar se vrne mir, kadar se konča življenje v strelskih jarkih, kadar pridejo ljudje zopet domov in najdejo vso sliko uničenja in opustošenja, bodo tudi misli v glavah drugače delovale kakor sedaj, ko jih opajajo, ker je treba duševne pijanosti, da morejo ljudje sploh prenašati cigansko razbojniško življenje in se klati.

In lahko pride dan, ko bo v ti-sočeri in stotisočeri glavah vstalo spoznanje, da so bile vse žrtve življenja in dela doprinešene le za tuje, kapitalistične in imperialistične interese, in da zahtevajo isti tuji interesi tudi nadaljne žrtve brez konca in kraja, nadaljno bedo in pomanjkanje množice, medtem ko bodo kapitalisti želi.

In tedaj se morda zgodi, da izrečejo narodi odločilno besedo, da naj plačujejo dolgovce tisti, ki so jih naredili.

Farmarji na jugu in socializem.

Farmarji na jugu so zelo zainteresirani za socializem. To je iznašel urednik časnika "The Southern Ruralist," ki izhaja v Georgiji in se tiska v 250,000 iztisih.

To dejstvo je odkril urednik tega lista na ta način, da je povabil farmarje, ki so zmogli kaj napisati, naj izrazijo svoje mnenje o socializmu. Prejel je 173 član-kov; od teh jih je bilo 28 proti socializmu, vsi drugi pa za socializem.

Urednik je nameraval priobčiti obojestransko mnenja v eni številki; ker so pa bili članki, ki so zagovarjali socializem, v pretežni večini in po vrhu tega dobro pisani, je sklenil izdati posebno izdajo samo za socialistično pisane članke in sicer pod rubriko "Farmer in socializem." Za to izdajo je porabil 15 najboljših člankov, ostale je pa rezerviral in jih pri-našal pozneje po vrsti, vspešno z nasprotno pisanimi.

V tej izdaji izraža urednik v uvodnem članku "Čista država" svoje mnenje o zanimanju za socializem med južnimi farmarji takole:

"V današnji izdaji 'Ruralista' bi morali biti priobčeni obe strani tega važnega vprašanja o farmarju in socializmu. Toda bili smo zelo presenečeni in priznati moramo, da smo prišli v stisko. Predmet je sam na sebi namreč tako važen, da dvomimo, da bi se dalo vse vprašanje raztolmačiti samo s pol tučata člankov. In še več: število karakterjev v teh člankih naših prijateljev socialistov nas je presenetilo.

Vsled tega smo prišli do pre-pričanja, da zaslužio odkritosrčni moške in žene, ki so se odločili pisati tako globoko zasnovane članke, vso pozornost in svobodno besedo, ki jim jo je mogoče dati in smo vsled tega, da ne dele svoj čas z nasprotnimi argumenti, določili, naj imajo socialisti popolno besedo, ne da bi bili ovirani. Mi bomo prvobitni nasprotni pisane članke v Ruralistu 15. avgusta in tako odškodili njih pisatelje tako liberalno, da ne bodo imeli ničesar proti naši odredbi.

Boljšega izpričevala o kakšnem vprašanju, za katero bi se južni farmar bolj zanimal kakor za socializem, kakor sodijo članki, ki jih je prejel "Ruralist" povodom diskusije ni mogoče dobiti. Na naš poziv je prejelo uredništvo 173 člankov o socializmu in farmarju. Od teh je samo 28 protisocialistično pisanih.

Dejstvo, da je 145 ruralistov naročnikov poslalo članke, naglašuje potrebo socializma za farmarja, sicer ne potrjuje mnenja, da je večina južnih farmarjev naklonjena socialističnim naukom, vendar to znači, da so gotove stvari vredne resnega vpoštevanja. Zmote in predsodki tistih, ki so bili zakrknjeni in fanatični sovražniki socializma, so izginili.

Pripovedovali so nam, da so socialisti najbolj nepatriotični ljudje — sami iznozemci. Toda članki teh ruralistov so vendar iz najbolj čistih ameriških krajev naše dežele. Rekli so, da je so-

cializem cvetka, ki raste le v industrijskih centrih, članki v 'Ruralistu' so pa malone iz vseh različnih krajev velikega poljedel-skega Juga.

Imena so podpisana na teh člankih, imajo isti vir in bi bili čisto lahko brez vsake dvomljivosti podpisani na izjavi ameriške neodvisnosti.

Tudi druge zmote so še, katere mislimo, je treba prej odstraniti, preden more kdo uvaževati to vprašanje in o njem soditi stvarno. So ljudje, ki trdijo, da je socializem nasproten krščanstvu. V resnici pa bi se lahko reklo, da sloni na zlatih predpi-sih, ki bi bili lahko temelj praktičnemu krščanstvu.

Drugi, nič slabega hoteli, toda nevedni ljudje nasprotniki trdi-jo, da zastopa socializem svobodno ljubezen in uničuje dom. Ampak za to napačno tolmačenje ni nobene podlage.

Socializem je demokratičen in se poslužuje najdemokratičnejših sredstev v svoji upravi, kadar hoče kaj izvesti v praksi. Eno teh sredstev je splošno glasovanje. In naravno je, da se bodo vsa važnejša vprašanja reševala potem splošnega glasovanja, kjer večina odloči.

Naše največje začudenje pa leži v tem, da izražajo razni pisci popolno zaupanje v nepristranost "Ruralistovega" urednika. To mnenje je zelo cenljivo.

Prvi članek katerega avtor je dobil od uredništva nagrado, je bil od J. B. Storieja iz Linden, Tex., in se glasi:

"Socializem ni — kakor si to mnogi domišljajo — odsekana in posušena teorija, sedesena v možganih kakega fanatičnega tujezemca. V svojem bistvu je razvojni in sloni na zgodovinski, gospodarski in znanstveni podlagi, ki edina nudi pravo in pametno izvedbo moderne gospodarske in industrijske naloge.

Karl Marks je dejal pravilo pred pol stoletjem, da oblikuje vsaka zgodovinska doba gospodarske proizvodnje in izmenjave ter družabne organizacije, ki nastajajo kot njih nujne posledice, podlago, na kateri sloni politična in duševna zgodovina te dobe...

Ko je bilo orodje za proizvodnjo in sredstva za razpečevanje enostavno, smo imeli posamezne lastnike in rabo orodja, ki so ga imeli, in tekma v produkciji in razpečevanju je bila na dnevnem redu. Ko je surova in enostavna forma orodja skoraj pred sto leti začela dobivati novo, dovršenejšo in kompliciranejšo obliko in kasneje stroje, je njih lastništvo prešlo polagoma iz rok tistih, ki so jih rabili, v roke kapitalistov. V začetku so se pojavile kompanije, nato korporacije in kasneje trusti, ki so tekmo med kapitalisti čisto odpravili.

S spremembo načinov in potov v proizvodnji in razpečevanju robe v naših dneh in logičnega razvoja kapitalističnega razreda, je bil rojen nov razred v ameriški družbi — proletarijat ali brezposelni delavec — ki ni imel razun svoje delovne moči ničesar na

prodati. Boj med tema dvema razredoma — med razredom delavstva in razredom kapitalistov — je postal od leta do leta hujši, kajti vsak razred si želi zagotoviti kolikor mogoče večji del proizvodnje bogastva.

V tem boju je skušal farmar samega sebe preslepiti in prepričati, da se to njega ne tiče, da je samo gledalec tega razrednega boja. Misli je, da zavzema on srednje mesto med prvimi in drugimi in da je deloma kapitalist in deloma delavec, in da bo vsled tega pridobil le on, ne glede, kako se zasuje bojna sreča. V tem slepilu so farmarja krepko podpirali in mu pomagali razni političarji, časopisje in premnogokrat popje in razni govorniki.

Toda farmar je polagoma spoznal, da je, kakor ostalo delavstvo, tudi on odvisen od velike trgovske in industrijske zveze, da morajo njegove proizvodnje vse skozi trg, ki je pod kontrolo industrijske zveze in da moderni polip ne odreže velikanski komad od njegove proizvodnje, ko prodaja, ampak da dobi še večji kos, ko kupuje za svojo farmo stroje in druge potrebščine.

Videl je, kako prehaja imetek od farme do farme iz rok tistih, ki proizvajajo, v roke kapitalističnega razreda, tako da je danes že malo število farmarjev, ki imajo v resnici svojo farmo.

Videl je, kako se je nagomadilo velikansko bogastvo skoraj čez noč na njegove stroške vsled manipulacij na trgu, kjer mora prodajati in kupovati. Videl je žene in otroke farmarjev na jugu, ki so postali najemniki, poljski delavci (Farm hands) in da se širi nepismenost v veliki meri, samo da prinese sad otroškega dela izkoriščevalcem čim več profita.

Vse to in še več je privedlo mnogo farmarjev do prepričanja, da je edina rešitev v gospodarskem oziru za meznega delavca farmarja, ki opravlja koristno delo z rokami in možgani, v politični stranki, ki naj ga pripelje potom svoje razredne organizacije do politične moči. Ta moč, dobljena potem delavstva, bo uzakonila skupno lastništvo vseh reči, od katerih je splošno ljudstvo odvisno, pustila pa bo stvari, ki se rabijo privatno, v privatni posesti. Tako bo spravljen način imetja in način splošnih potreb v so-glasje. Železnice, telefon, telegrafni sistem, premogokopi in vsa industrija večjega obsega, od katere so vsi odvisni, bo spadalo v skupen imetek. Občinska razsvetljava, kakor krajevne šole, bodo imetek in pod nadzorstvom ljudi, ki bodo šolo rabili, med tem ko bodo krtačice za snajenje zob, žepni noži, avtomobili, male hišice in farme, ki jih obdeluje posameznik, imetek posameznika, to je tistega, ki jih bo rabil.

Ko bo imelo ljudstvo v rokah sredstva, s katerimi se ustvarja in razpečava bogastvo, tedaj bo za posameznika ali korporacijo nemogoče, da bi se postavila med delavstvo in priliko, ki nudi dobiček in jim omogoči uživati sadove tujega dela.

S prenosom imetka javnih potrebščin iz rok korporacij v roke javnosti bo delavstvo zasledovalo skupno začetano pot, ki jo je od časa do časa zasledovalo že prej in iznašlo za najboljšo. Postni sistem, javne šole, javna pota, katera imamo danes, so bila enkrat istotako v rokah posameznikov in ljudstvo je plačevalo od njih obresti, kadar jih je rabilo.

Vse to se je spramenilo in spramenilo se bo tudi — in socialisti bodo doprinesli največ k temu — da se za rabo orodja in razpečevanje blaga ne bodo plačevali ogromne obresti današnjim kapitalistom, kakor se žal, še danes mora.

PAPENOVE SITNOSTI.

Ko so Angleži pri J. F. J. Archibaldu našli tista pisma, s katerimi je avstrijski poslanik Dumba tako kompromitiran, da je ameriška vlada od avstrijske zahtevala, naj ga odpokliče, so dali nekatere izmed tistih papirjev v javnost. Med temi je bilo neko pismo, katero je bil pisal nemški vojaški ataše kapitan von Papen — baje svoji soprogi. Angleži niso objavili celega pisma, ali tisto, kar je prišlo v časopisje, je sedaj Papenu bolj neprijetno od vseh tistih načrtov, v katere je zapredel Dumbo. Le dve besedi sta, ampak gospodu kapitanu je najbrž žal kakor smrtnega greha, da ji je napisal. Besedici sta "idiote Yankees."

V San Francisco, kamor je prišel gospod von Papen zadnji teden na razstavo in zabavo, so ga reporterji izvohali, kljub temu, da je bil "incognito" tam. Seveda da ga so intervjuvali. A Papen je bil hud. Očital je Angležem, da niso gentlemani; kajti objavljati pisma, ki jih piše soprogi svoji soprogi — pravi — ni fair. Toda Angleži tega pravzaprav niso storili; povedali so le, da je imenoval Američane v tistem pismu "idiotične Yankeeje." To mu pa tudi ni prav, češ da ni pošteno iztrgati nekoliko besed iz pisma, pa jih objaviti. Papen ima prav, če so besede tako iztrgane, da dobe drugačen smisel.

Če n. pr. kdo pravi: "V svetem pismu je rečeno, da ni Boga," tedaj so to iztrgane besede, ki izpreminjajo pomen. Če tudi so citirane tako, kakor so zapisane v bibliji, je vendar citat lažljiv, ker mu manjka odločujoči prvi stavek. V svetem pismu je namreč rečeno: Le norec pravi, da ni Boga.

Nemški vojni ataše ima prav: Citirati nepopolne izreke, tako da se v citatu ne poda pravi pomen, je nepošteno. Morda je tudi z njegovimi besedami tako, in Angleži so mu storili veliko krivico, ako so tako iztrgali besede iz njegovega pisma.

Toda Herr von Papen bi si bil lahko pomagal. Ko so prišli žurnalisti k njemu, bi bil lahko povedal, v kakšni zvezi je rabil one besede, in vse bi bilo all right. On se pa je jezi nad Angleži, enkrat da so objavili preveč, drugič da so objavili premalo.

Diplomatje imajo res slabe čase. Nekdaj so ljudje mislili, da znajo vsaj imenitno delati besede in da je to njih glavna umetnost. Zdaj se pa ne znajo niti več diplomatsko izražati. To je pač hudo. V Ameriki pa moramo zopet zahvaliti Boga, da ni Teddy naš prezident. Kajti zanj bi bil izraz idiotične Yankeeje neveden casus belli in mož bi ukazal mobilizacijo, preden bi se kongres mogel sestati.

Kronani vladarji vedo, da je kljub vsej monarhični prevzetnosti včas koristno, če se napravijo popularne; zato se semintja — seveda previdno — pomešajo med "navadni" narod. Nekronani John D. Rockefeller jr. je tudi spoznal vrednost popularnosti. Zato je šel v Colorado tudi on med rudarje; ampak tudi on je to storil — previdno.

"Nova Doba" v Pittsburghu je umrla. Pravijo, da gre njen urednik k "Slogi" v Cleveland. Nova Doba je bila ligaška. Sloga je protiligajška; pittsburghski list je bil protiaustrijski, clevelandski je veleavstrijski; prvi je bil svobodomiseln, drugi je klerikaln. Imenitni ljudje, ki znajo pisati, kakor se ukaže in obračati prepričanje kakor krojač suknjo!

Mornariški zakon.

Naslednje zasedanju kongresa bil sprejet nov mornariški zakon, ki prinaša proletareem na morje ne idealno življenje, pa tudi nekoliko boljši položaj, kakor doslej. Preden je bil sprejet, kapitalisti intrigujevali, kolikor je bilo mogoče, in šele po hudem boju so ga izglasovali. Vse to kaže, da je mornariški zakon v interesu proletariata. Mi smo o tem svojčas poročali.

Ni še davno, kar je Pacific Mail Company grozila, da proda svoje ladje Japonski ali pa Kitajski, če ne izpremeni kongres zakona o parnikih. Vsak otrok ve, da igra v povestih naših patriotov o nevarnosti, ki žugajo Ameriki, že davno dežela izhajajočega solnca največji vlogi. Če odštejemo Mehiko, katero bi kar brez napore pozabili, smo imeli do evropske vojne po razlagah naših militaristov sploh le enega resnega sovražnika: Japonsko. Ampak ta je nekaj veljal in vojna z njim je bila neizogibna. Le vprašanje časa je bilo, kdaj se pograbimo.

Ta vera velja še danes pri hujškah v Ameriki. Kakšna zatajitev patriotizma je bila potrebna, če je kdo žugal stricu Samu, da proda svoje ladje Japonski, ki jih gotovo prejalislej porabi na našo škodo!

Razume se, da so povodni kapitalisti to storili težkega srca. Ali sila kola lomi! V Washington bi bili morali spoznati iz tega, da žene omenjeni zakon ameriške patriotične spekulante res in prav zares v pogin.

Ali takrat ko je Pacific Mail Comp. izrekla svojo grožnjo, še ni bil zakon v veljavi. Družba še ni izkusila njegovih posledic; pa je vendar protestirala in nepatriotično žugala. Mislila si je namreč, da bo s tako grožnjo najprej izsilila izpremembo zakona, tako kakor si ga žele kapitalisti.

Naslednje zasedanju kongresa bil sprejet nov mornariški zakon, ki prinaša proletareem na morje ne idealno življenje, pa tudi nekoliko boljši položaj, kakor doslej. Preden je bil sprejet, kapitalisti intrigujevali, kolikor je bilo mogoče, in šele po hudem boju so ga izglasovali. Vse to kaže, da je mornariški zakon v interesu proletariata. Mi smo o tem svojčas poročali.

Ni še davno, kar je Pacific Mail Company grozila, da proda svoje ladje Japonski ali pa Kitajski, če ne izpremeni kongres zakona o parnikih. Vsak otrok ve, da igra v povestih naših patriotov o nevarnosti, ki žugajo Ameriki, že davno dežela izhajajočega solnca največji vlogi. Če odštejemo Mehiko, katero bi kar brez napore pozabili, smo imeli do evropske vojne po razlagah naših militaristov sploh le enega resnega sovražnika: Japonsko. Ampak ta je nekaj veljal in vojna z njim je bila neizogibna. Le vprašanje časa je bilo, kdaj se pograbimo.

Ta vera velja še danes pri hujškah v Ameriki. Kakšna zatajitev patriotizma je bila potrebna, če je kdo žugal stricu Samu, da proda svoje ladje Japonski, ki jih gotovo prejalislej porabi na našo škodo!

Razume se, da so povodni kapitalisti to storili težkega srca. Ali sila kola lomi! V Washington bi bili morali spoznati iz tega, da žene omenjeni zakon ameriške patriotične spekulante res in prav zares v pogin.

Ali takrat ko je Pacific Mail Comp. izrekla svojo grožnjo, še ni bil zakon v veljavi. Družba še ni izkusila njegovih posledic; pa je vendar protestirala in nepatriotično žugala. Mislila si je namreč, da bo s tako grožnjo najprej izsilila izpremembo zakona, tako kakor si ga žele kapitalisti.

Medtem je Pacific Mail Comp. prodala svoje ladje, toda ne Japoncem in ne Kitajcem, temveč neki ameriški ttrdki. Storila je pa to zaradi tega, ker je v sedanjih časih kupčija z ladjami vsled evropske vojne zelo dobra in je napravila družba s to prodajo imeniten dobiček. Nikdar še ni bilo tako ugodne orilike za trgovino z vsem, kar le plava na vodi, kakor sedaj, in kompanija je porabila priliko. Če pa ima druga ameriška družba toliko poguma, da kupuje njene stare zaboje, kljub temu, da je mornariški zakon sprejet, je jasno, da ne more biti ta postava kapitalistom tako strašna, kakor jo slikajo.

Da bi dobila stvar čim lepše lice, so se kapitalisti spomnili tudi na mornarje. Zaradi njih — pravijo — se mora zakon izpremeniti; zakaj če ostane tak, kakršen je, pride šesttisoč mož ob delo.

To je čudna matematika. Zakon namreč zahteva, da mora biti na ladjah več mož, kot jih je večino sedaj. Ali vrhutega je znano, da ima kompanija vsega skupaj le osemsto belih ljudi, od teh pa dvesto na ladjah, ki plovejo pod angleško zastavo. Vsi drugi u službenici so Kitajci, črnci i. t. d., in da bi si družba belila glavo zaradi njihove usode, to mora že biti lahkovernih ljudem pripovedovati.

Pacific Mail Co. je imela prej svoje ladje sploh vse pod angleško zastavo registrirane, in šele, ko je izbruhnila vojna, jih je dala prepisati, zato da niso bile tako izpostavljene nemški zaplembi.

Da so se razmere v parobrodarstvu kaj izpremenile, je že mogoče, kajti sedaj se vse izpreminja. Morda se temu ali onemu podjetju res ne izplača plovba po

Atlantiku tako kakor nekdanj. Saj se danes tudi ne izplača izdelavati čevlje v malem. Ali tega niso krivi zakoni za varstvo delavcev. Vsako razume, da je imela n. pr. zgradba sibirski železnice veliki pomen in da je vplivala tudi na promet po morju. Na Savi je bil nekdanj zelo živahen promet z ladjami, ali odkar je zgrajena železnica, je popolnoma izginil. Kajti kdo se bo vozil po vodi štirinajst ali petnajst ur iz Siska v Brod, če lahko pride z vlakom v petih urah? V ameriškem prometu je panamski kanal velik faktor, ki je izpremenil mnogo razmer.

Ali če bi kdó dejal, da je pravično, če delajo delavci v mali obrti po dvanajst in štirinajst ur za mnogo manjšo plačo kakor v tovarni, ker se mala čevljarija ne izplača tako kakor čevljarska tovarna, bi se mu danes pametni ljudje smejali. Tako je tudi smešno zahtevati, da naj se poslabša mornariški zakon za to, da bodo parobrodarski kapitalisti lože odirali uslužbenec.

Kadar je šlo za njihove žepe, niso bili kapitalisti nikdar v zadregi za izgovore; tako jih imajo tudi sedaj cele kupe. Toda dober mornariški zakon ni potreben le zaradi občinstva, in izza katastrofe z Eastland je predzren zločin agitirati proti zboljšanju razmer na barkah. Tudi ta katastrofa se ne bi bila primerila ali pa vsaj ne bi bila zahtevala takih strašnih žrtev, če bi bil že tedaj veljal novi zakon in če bi se bil tudi strogo izvrševal.

Kapitalistom je več za denar kakor za življenje ljudi. Za ljudstvo je narobe. In zategadelj je potrebno, da govori ljudstvo in da se ne da zapeljati od kapitalističnih agentov.

BOL V HRBTU

in v straneh se hitro prežene z rabo

Severa's
Gothard Oil

(Severovega Gothardskega Olja). Priporoča se kot krajevno zdravilo zoper

revmatizem, nevralgijo, izvinjenja, otoklajanje, otekline, otekline žleze, okorelost v sklepih, krče, bolečine in poškodbe.

Je mazilo preiskušene vrednosti.

Cena 25 in 50 centov.

Severove Pripravki so na prodaj v vseh lekarnah. Zahtevajte samo Severove. Zavrnite nadomestitve. Ako vas ne more lekarnar založiti, naročite jih od nas.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

RANE,

otiske, ureze, odprte rane, tvorijo, bule, opekline in ožganine se hitro zacelijo, ako se nadene

SEVERA'S
Healing Ointment

(Severovo Zdravilno Mazilo). Cena 25c.

POVSEM SIGURNO

SE POŠILJA DENAR V STARI KRAJ POTOM NAŠE BANKE, KER SE NIKDAR NE PRIPETI, DA BI DENAR NE BIL IZPLAČAN ALI POVRNEN, TEMVEČ SE VEDNO V REDU IN PRAVI ČAS PLAČA V PRISTOJNE ROKE.

Cene

v katerih so zaračunani že vsi stroški so sledeče:

10 kron za	\$1.65	100 kron za	\$16.00
20	3.20	200	32.00
30	4.90	300	48.00
40	6.45	500	83.00
50	8.10	1000	160.00

Glavnica in prebitek \$600.000.00 — Hranilne uloge \$4,614,984.66

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILLINOIS.

Ako nam pišete, pišite slovensko. — Ako pridete osebno, govorite slovensko.

ŠE KOS PAPIRJA PROTI ODERUŠTVO.

Ni dvoma, da je v Avstriji oderuštvo za živili eno najbolj perečih vprašanj, kar jih je porodila vojna. Že prve mesece so vsa poročila naglašala okrutno draginjo, ki se kljub vsej "veliki brigi" slavne vladne niče ni zmanjšala, temveč se je za mnogo predmetov tekem časa še izdatno povečala.

Ob začetku vojne je imela vlada — seveda — preveč drugih skrbí, in kdo bi ji bil zameril, ubožici, da ni mislila na draginjo, ko se ni na ministrskih mizah nič izpremenilo? Šeasoma so pa nastali kliči tistih, ki sedajo za drugačne, pogostoma prazne mize, tako glasni, da so prišli tudi skozi ministrska okna. Od tedaj se pa visoka vlada neprenehoma briga. Vsak čes izda kakšno cesarsko naredbo.

Uradna "Wiener Zeitung" prinaša novo cesarsko naredbo o preskrbi prebivalstva z neutrpljivimi potrebščinami. Nova naredba primerno izpopolnjuje "cesarsko naredbo" z dne 1. avgusta 1914.

Da se bo bolj uspešno dalo nastopiti proti nepoštenemu delovanju oderuhov za živili, daje nova cesarska naredba pravico razlastitve vsakdanjih potrebščin tudi okrajem in deželam — dosedaj so imele to pravico samo občine — in poleg tega sme notranji minister dati to pravico tudi vojno-posrednemu zavodu ali drugim zavodom in podjetjem, ki v javnem interesu skrbijo za preskrbo, da v slučaju potrebe potom deželne vlade vzamejo procentom ali trgovcem njihove zaloge s silo.

Odškodnina se ne bo več določila po navadni vrednosti, ampak po primerni ceni. Če se ne bo dala ta odškodnina določiti mirnim putem, jo bo določilo okrajno sodišče v izvenspornem postopanju.

Nadalje določa cesarska naredba, da mora ne samo trgovci, ampak vsakdo, kdor obrtoma ali na trgu prodaja živila, na dobro vidnem mestu z dobro čitljivimi znaki označiti ceno posameznih živil po kakovosti in množini. Prodajalec pa se nalaga obveznost, da morajo dovoliti brezplačno uporabo svojih vozov, da kupec še enkrat pretehta kupljeno blago.

Naredba je že stopila v veljavo. Za prestopke so določene občutne kazni, pri oteževalnih okoliščinah do 5000 kron ali 6 mesecev zapora. Lahko se tudi izreče zaseženje blaga in izguba obrtne pravice.

Da se zagotovi tržni promet in pošiljanje blaga na trg, postavlja naredba pod kazni vse spletke, ki nameravajo zmanjšati na trgu ponudbo. Posebno pa je trgovcem prepovedano, da bi od človeka, ki nese vsakdanja živila na trg, pokupili to blago še na potu ali pred uradno določeno tržno uró. Tako stavi tudi § 17. pod kazni vsak dogovor, da bo kdo z drugim vred zahteval pretirane cene.

Skušnja je pokazala, da tudi kupec lahko požene cene kvišku. Zato je javnost večkrat zahtevala, da naj se kaznuje tudi tisti, ki pretirano ceno plača. § 16. nove naredbe kaznuje trgovca, ki pri nakupovanju na trgih, na cesti ali od hiše do hiše ponuja nad zahtevano ceno ali, če se ne zahteva določena cena, ponuja nad doseženo ceno, da si s tem pridobi blago ali pa kako prednost za bodoče nakupovanje. Katera cena se mora smatrati za navadno, to je treba presojati po krajevnih razmerah.

To čitamo. Ali odvadili smo se verjeti, da bo to dosti zaleglo. Papirja proti oderuštvi je res tudi v Avstriji mnogo popisane, ali ravno ta množina odredb je znamenje, da niso vsi dosedanjí ukazi prinesli tistega sadu, ki so ga pričakovali čes. kr. modrijani na Dunaju.

Vse to je pa precej razumljivo. Tako velika izprememba, kakršna je bila potrebna, da bi se ljudstvu resnično pomagalo, se ne da izvesti kar čez noč. Tudi Avstrija je kapitalistična država. Tudi v njej je bila privatna lastnina ves čas sveta, kar ne pomeni nič drugega, kakor da je izkoriščanje sveto in nedotakljivo. In zdaj naj se izkoriščevalci kar od danes do jutri preuče, da nimajo pravice izrabiti najlepšo priliko, katero jim je dala zločinska vladna politika s to roparsko vojno?

Seveda jim to ne gre v glavo, in zato ostajajo vse te naredbe večinoma makulature papir.

Delati začnajo.

Ridgeway, Pa. — Russell Car Snow Plow works, ki so bile od spomladaj zaprte, so v ponedeljek zopet začele delati. Nekoliko delavcev je že vposlenih, pravijo pa, da se bo v kratkem delalo s polno paro.

Jamajka je sklenila poslati Angliji 500 mož "na pomoč" in vzdržavati tudi doma "armado", ki bo štela 500 mož. Tudi militarizem ima svoje karikature.

MEHIKANSKI STRAH.

Kljub politiki prezidenta Wilkisona, ki je baje vseskozi mirovna, kljub navidezni zmrznosti nekaterih kapitalističnih listov, ki v mali večasi vse glasneje in močneje hujšvati na "intervencijo" v Mehiki, bi bilo zelo nepretrdnostno trditi, da je nevarnost vojne z našim južnim sosedom minila. Namesto prejšnjih navadnih, ki jih hujškarji objavljajo časopis, sedaj "objektivna" poročila o mehiške meje in izkušajo z njih napraviti med ljudstvom razpoloženje za vojno, ki postaja, ne "agencija", ker jo hudobni Mehikanci naravnost "vsiljujejo" Zedinjenim državam.

Nekaj časa je pripovedovalo nevarno časopisje o banditih, ki prihajajo čez mejo krast in ropat. Seveda ima prebivalstvo pravico zahtevati od oblasti, da ga varujejo zoper tako nevarnost. Ali to je policijska reč in z njo je precej težko utemeljiti in opravičiti vojno. Za njo je treba že močnejših razlogov. In glej! Mehikanci so tako prijazni, da jih res dajejo. Njihovi vojaki streljajo čez mejo in izjavljajo prave bitke z našim vojskovodjem. Če se to nekaj časa potegne, ni vrag, da ne bi enkrat zapela ameriška krila in da bi narod zahteval, naj se napravi temu enkrat za vselej kraj.

Kdo je tisti, ki strelja, je sicer še neresena reč. Po uniformah so, da počenjajo take reči Carranzisti. Ali Carranzovi zastopniki odločno zanikujejo. Pravijo, da so bile uniforme strelcev podobne onim Carranzovih vojakov, ampak da so krivci Carranzovi zastopniki, ki so naročili v Ameriki take uniforme za svoje ljudi, da bi kompromitirali Carranzo in razvali intervencijo Zedinjenih držav.

Temu zopet ugovarjajo ameriški častniki, trdeči, da so na svoje videli tristo Carranzovih vojakov, ki so krili retirado napadalcev in Progresso in oddali več sto strelcev na ameriške vojske, ko so podili vlomilec.

Carranza gotovo ni nedolžno ljubljen. Tudi dogodki ob meji, streljanje in napadi niso le slučajni in zmote, ampak tisti, ki jih u prizarjajo, imajo svoje namene. Vse to verjamemo. Prav tako smo bi tudi prepričani, da imajo poročevalci svoje namene, in ker se jim niso uresničili po ravni poti, jih izkušajo doseči po ovinkih. Slej kakor prej gre kapitalističnim interesom za to, da poženo.

strica Sama v Mehiko, in nerodnosti, ki jih počenjajo Carranzisti ali pa Villisti ali pa kdorkoli, so le voda na njih mlin. Naposled ne bi človek dvakrat dejal, da se ne skriva za vsemi temi "epizodami" kakšna interesirana kapitalistična roka.

Vlada je dolžna skrbeti za varnost prebivalcev v Texas prav tako kakor v katerikoli državi, ob meji prav tako kakor sredi dežele. Gotovo. Ali za to varnost ni treba vojne. Tudi če je res tristo Carranzistov varovalo retirado banditov, ni to še armada in se ne more sklepati iz tega, da ogrožava Mehiko Zedinjene države.

Komur ne gre za osvojenje, ne more iz vsega tega izvajati, da je treba vojne z Mehiko. Kdor pa hoče vojno, ta ne misli na varnost prebivalstva, temveč ima skrite sebične cilje.

NEMOGOČA VOJNA.

Veletovarnar Ford v Detroit se pripravila, da zgradi povsem majhen podmorski čoln, mnogo manjši od vseh sedanjih. Profesor Hershel Parker je pa hud, češ da je bila to njegova ideja. Henry Ford odgovarja, da ne pozna Parkerja, da ga ni nikdar videl in da ni nikdar kaj slišal o njem. Preprič o lastništvu ideje se nadaljuje. Sicer pa pravi Ford, da niso njegovi načrti še tako dozoreli, da bi se mogel čoln že zgraditi. Ali kadar bo vse gotovo, tedaj bo to najmočnejše orožje, kar ga je kdaj poznal svet. Tisti mali čolni bodo kakor ose, ampak ose, katerih pik je smrten. In s takimi osami — misli Ford — postane vojna nemogoča.

Ford nemara ne ve, da so že nešteti izumitelji in fantasti pred njim ravno tako mislili. Kadar koli se je pojavilo kakšno orožje, kakšen eksplozivni aparat ali sploh kakšna za vojno parobna naprava, ki je odločno nadkriljevala prejšnje, so vselej pravili, da bo dotična iznajdba uničila vojno. Posledice pa so bile vedno nasprotno; drugi iznajditelji so se trudili, da iznajdejo zoper novo napadalno sredstvo novo obrambo; zoper oklepe ladij so iznašli torpede, zoper torpede mreže, zoper mreže škarje in močnejše torpede, zoper močnejše torpede močnejše oklepe in večje topove, in tako je iznajdba podila iznajdbo; nobena pa ni onemogočila vojne, temveč vse skupaj so jo napravile le strašnejšo in naložile narodom postoterna bremena.

Ford nemara ne ve, da so že nešteti izumitelji in fantasti pred njim ravno tako mislili. Kadar koli se je pojavilo kakšno orožje, kakšen eksplozivni aparat ali sploh kakšna za vojno parobna naprava, ki je odločno nadkriljevala prejšnje, so vselej pravili, da bo dotična iznajdba uničila vojno. Posledice pa so bile vedno nasprotno; drugi iznajditelji so se trudili, da iznajdejo zoper novo napadalno sredstvo novo obrambo; zoper oklepe ladij so iznašli torpede, zoper torpede mreže, zoper mreže škarje in močnejše torpede, zoper močnejše torpede močnejše oklepe in večje topove, in tako je iznajdba podila iznajdbo; nobena pa ni onemogočila vojne, temveč vse skupaj so jo napravile le strašnejšo in naložile narodom postoterna bremena.

Taki bodo tudi uspehi Fordovega čolna, če ga res iznajde. Vojna pa bo odpravljena le tedaj, če bodo odpravljene njeni vzroki.

DELAŠTVO V BELGIJI IN PRUSKI MILITARIZEM.

O stankah premogarjev na Angleškem — meseca julija in prve dni septembra — je bilo dovolj poročane. Čuli smo tudi o štrajku v mogočnih Kruppovih tovarnah na Nemškem, čeprav je pridržala kajzerjeva cenzura vse podrobnosti za svojimi mejami. Sedaj je pa prišlo na dan, da so bili letos štrajki tudi v Belgiji. Mary Boyle O'Reilly, napredna ameriška žurnalistka, je pravkar zapustila Nemčijo in Belgijo, kjer se je mudila nekaj mesecev, in ob svojem povratku je obelodanila zanimivo poročilo o položaju belgijskih delavcev, kar je namreč sama videla in pa zvedela od zanesljivih prič. Stavke v Belgiji so danes seveda bolj patriotičnega kot pa razrednega značaja, ali kljub temu so interesantne, kajti dokazujejo, da niti mogočni pruski nasilniki niso vpognili belgijskih delavcev.

Belgija leži že leto dni pod peto pruskega militarizma. Vse belgijske industrije so v rokah kajzerjevih mogoteev, ki so torej nadomestili belgijske kapitaliste. Najbolj tragično za Belgijce pa je, da služijo vsa njihova gospodarska podjetja nemški armadi in da morajo belgijski delavci, kolikor jih je še doma, izdelovati šrapnele in drugo morilno pripravo, ki se potem uporablja tudi proti njihovim rojakom v Flandriji in na Francoskem. In temu se na vso moč upirajo delavci v tovarnah in na železnih. Kljub temu, da rabijo pruski militaristični gospodarji vsa Rockefellerjeva — in še hujša — sredstva od podkupnine pa do najostudnejših nasilstev, da nalagajo denarne kazni na cela mesta in "disciplinirajo" žene in otroke delavcev, jih ne morejo prisiliti, da bi delali po njihovem prikazu. Na tisoče belgijskih mehanikov rajši strada in prenaša najkrutejše kazni, kakor pa da bi se pokorili.

V Sagvehenu je velika žičarna. Nemci potrebujejo veliko žice, in ne samo Nemci, temveč vse vojskujoče se države. Milijone milj bodoče žice je prepletene na dolgih bojnih frontah, ki dela oviro napadajočim armadam, posebno kavaleriji. Vse tovarne za

žico v Nemčiji delajo noč in dan, in še nimajo toliko žice, kolikor je potrebujejo. Ko so torej osvojili Nemci Sagvehem, so takoj odredili, da morajo delavci v ondodni žičarni delati žico za prusko armado. Bilo je štiristo delavcev in vsi so odrekli delo. Vojaški poveljnik se je penil jeze in grozil z orožjem a vse skupaj ni nič pomagalo. Nazadnje je pruski silnik ukazal pripeljati žene in otroke delavcev pred tovarno, jih postavil v vrsto in zagrozil delavcem, da bo vse postrelil, ako ne prično z delom. Delavci so pa odgovorili s patriotično pesmijo in mirno čakali, naj se zgodi kar hoče. Nemcem ni drugo preostalo, kakor da so petdeset delavskih voditeljev zaprli, druge pa zapodili; tovarna je počivala.

V Liege so hoteli Nemci prisiliti večje število belgijskih železničarjev, da bi vozili vojaške vlake z moštvo in municijo. Enemu strojevodji po imenu Anton Claeys so celo ponujali deset frankov na dan, če sprejme službo, ali mož je zavpil: "Vive la Belgique!" in odklonil ponudbo. Končno se je sam ponudil neki drug strojevodja, ali ko mu je nemški častnik natančno pogledal v oči, ga je dal zapreti. Sumil je namreč — in morda po pravici — da bi dotični najbrž zavozil vlak v katastrofo, ako mu ga pustje.

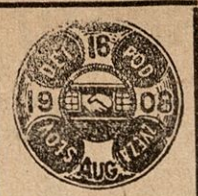
V svojo mogočno militariistično mašino, s katero lahko podirajo cele armade na bojiščih, rušijo v prah silne trdnjave in prodirajo daleč v tuja ozemlja, ne morejo kajzerjevi gospodje ugnati nekaj tisoč belgijskih delavcev. Vzeli so jim vse in lahko jim vzamejo tudi življenja, ali zaslužnjati v prisvojene tovarne jih ne morejo.

Reverend dr. Charles A. Eaton je odkril, da je "sedanja vojna v Evropi največji blagoslov, ki je udeljen človeštvu od dobe reformacije. Kajti svet je že izgubljal dušo." In da je popolnoma ne izgubi, mu je Bog poslal blagoslov te vojne. Nemčija je ječala pod militarizmom. Rusija je bila pogreznjena v toposti, Francija je pozabila na Boga, Anglija je bila zastrupljena z razrednim sovraštvom, Amerika prepojena z materializmom. Zato je Bog poslal vojno. Kot blagoslov in zdravilo.

Kako majhnega in nesposobnega si taki farji predstavljajo svojega vsegamogočnega Boga!

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: FRAN PAVLOVČIČ, box 705, Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 3, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, 46 Main St. Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Zaupnik:

ANDREJ VIDRIH, box 523, Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 76 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Tolleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Cra. ib St., Nunary Hill N. S. Pittsburg, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORSEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOČAN, 2. porotnik, 6121 St. Clair ave., Cleveland, O.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main Street, Conemaugh, Pa.

POMOŽNI ODBOR:

Spedal Ivan, Conemaugh, Pa., box 781.
Gačnik Ivan, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
Jabrenaja Jakob, box 422, Conemaugh, Pa.
Rove Frank, R. F. D. 5, box 111, Johnstown, Pa.
Smehodolnik Ivan, box 273, South Fork, Pa.
Suter Alojzij, box 514, Conemaugh, Pa.

PRIPRAVLJALNI ODBOR ZA ZDRUŠTEV SLOVENSKEH PODPORNH NAPREDNIH ORGANIZACIJ.

Predsednik: Viljem Sitar, 46 Main St. Conemaugh, Pa., član S. D. P. Z.
Zavertnik Jožef, 2821 Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. N. P. J.
Martin Konda, 2656 So. Crawford Ave., Chicago, Ill., član S. S. P. Z.
Maras Anton, P. O. New Duluth, Minn., član S. N. P. J.
Štefanič Martin, box 78, Franklin, Kans., član dr. sv. Barbare.
Frank J. Aleš, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill., član S. D. P. & P. D.
Goršek Ivan, box 211, West Mineral, Kans., član A. S. B. P. D.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Členjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse zapise in denar, naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštinih; Expressnih; ali Bančnih denarnih karnizic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako zmanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo urad glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

ZAPISNIK SEJE

glavnega in pomožnega odbora S. D. P. Z.

dne 24. sept. 1915 v Conemaugh, Pa.

Predsednik odpravi sejo točno ob 9:30 dopoldan. Od gl. odbora so navzoči: Paulovčič, Bavdek, Prostor, Žele, Sitter, Vidrih in Pouše. Od pomožnega odbora Suhadolnik. Prečitani zapisniki zadnje odborne seje se sprejme v celoti. Zadeva sobr. Jos. Hočevarja, čl. dr. št. 54 se reši v smislu, da se mu nakaže bolniška podpora od tistega dne, ko je prekršil pravila. Zadeva sobr. Ane Perencevič se jasno razvidi iz zveznih pravil. Torej sklenjeno po pravilih. Istotako se reši pritožba sos. Alojzije Trolin, članice dr. št. 42. Zadeva sobr. Anton Dolinarja, čl. dr. št. 23. Gl. tajnik je dobil za omenjenega člana poročilo od verodostojne strani, da si je bolnik sam nakopal bolezen potom pijanosti. Sklenjeno, da se ravna po pravilih.

Na vrsto pride zadeva sobr. Fr. Špana, čl. dr. št. 9. Prečita se njegov dopis, oziroma izjava, katera je bila priobčena v št. 414 Proletarca, napram gl. odboru, sosebno gl. tajniku. Po vsestranski debati se pripozna sklep gl. tajnika za pravilen. Gl. in pomožni odbor S. D. P. Z. konstatira, da je gl. tajnik odgovoril pravilno, in da je br. Fr. Špan prejel \$512.00 bolniške podpore, \$50.00 pa za operacijske stroške. Torej po pravilih preveč \$147.00.

Prečita se protest od dr. št. 5, kateri je bil priobčen v Proletarcu šte. 417. Sklene se, da sobr. Fr. Turk ni opravičen od bolniške podpore. Predlagano in sprejeto, da se pošlje pozdrav konvenciji S. N. P. J. v Pittsburgh, Pa. Pozdrav se glasi: Vsi navzoči obzlausjemo, da se ni vresničila ideja, da bi se vršila skupna konvencija za združenje vseh slovenskih jednot in zvez. Mi se strinjamo s predlogom pripravljalega odbora za združenje, kateri se glasi: Vršaj naj se skupna konvencija za združenje, na kateri naj bodo prizadete organizacije zastopane po številu članstva. Namreč po enega zastopnika na 500 dobro stojetih članov in zraven glavni odbor vseh prizadetih organizacij.

Sklep zadnje konvencije S. D. P. Z. se glasi, da naj si zveza nabavi varne omare, katere so varne pred ognjem. Gl. tajnik poroča, da je imel od sedaj slično shrambo na izposojilo, ker mu je pa v bodoče ni več mogoče dobiti, se sklene, da se slična shramba kupi. Zato so pooblašeni sobr. Žele, Pouše in Sitter.

Nadzorniki S. D. P. Z. prečitajo navzočim natančni rezultat štirimesečnih računov in poročajo, da so našli knjige in račune v najlepšem redu.

"Slovensko hranilno in posojilno društvo" v Conemaugh, Pa., opozarja gl. odbor S. D. P. Z. da Zveza lahko tudi naloži denar v imenovanem slovenskem podjetju. Društvo daje isto varnost in sigurnost, kakor različne banke. Vsi navzoči gl. odborniki so pričarani, da je pri omenjenem slovenskem podjetju vsaka nevarna špekulacija nemogoča. Predlagano in sprejeto, da S. D. P. Z. vloži nekaj svojega denarja v "Slovensko hranilno in posojilno društvo" v Conemaugh, Pa. To pa seveda se le pod pogojem, da omenjeno društvo garantira za popolno varnost vlog in da poročstvo, kakršno dajejo druge narodne banke v Ameriki.

Gl. predsednik, tajnik in pred. nadzornega odbora so dobili več pritožb od društev glede nerednega pošiljanja društvenih zadev, oziroma pisem. Iz imenika je razvidno, da je vsaka pritožba (kar se tiče korespondence) krivda društvenih uradnikov, in sicer zato, ker se premalo zavzemajo za prave in natančne naslove v glasilu zveze. Društveni uradniki so prošeni, da naj pri spremembi naslova to takoj javijo glavnemu tajniku. Posebno važno je, da se vedo natančni naslovi društvenih tajnikov in blagajnikov. Gl. tajnik bode takoj naslove popravil in obvestil tudi glasilu zveze.

Ker je dnevni red izčrpan, zaključil gl. predsednik sejo ob 11:30 dopoldan. JOHN PROSTOR, zapisnikar.

ZAHVALA!

Spodaj podpisani se tem potom srčno zahvaljujem društvom in posameznim članom S. D. P. Z., kateri so mi v slučaju stiske in nesreče priskočili na pomoč. Pred vsem naj se zahvalim društvu "Zvesti bratje" (katero ime to društvo zasluži), kakor tudi bratom Štefan Zabirc in Fr. Pavlončič, kateri so imeli z menoj velike stroške in me vozili od zdravnika do zdravnika.

Darovala so mi sledeča društva: Št. 4 — \$5.00, št. 5 — \$3.00, št. 48 — \$2.00, št. 65 — \$2.00, št. 59 — \$2.00, št. 29 — \$2.50, št. 56 — \$1.70, št. 70 — \$1.10, št. 47 — \$1.45, št. 34 — \$3.00, št. 49 — \$2.55, št. 42 — \$1.50. Skupaj \$26.80.

Še enkrat se iz srca zahvaljujem vsem darovalcem. Bodite uverjeni bratje, da težko je prositi, ampak k temu sem prisiljen. Upam, da od vas, svojih sobratov, tudi v bodoče ne bom pozabljen. Za vsak najmanjši dar vam bodem zelo hvaležen!

Anton Istenič,
R. F. D., box 52,
Garett, Pa.

Kapitalisti ne riskirajo nikdar denarja brez zadostnega poročstva, od delavcev pa vendar zahtevajo, da riskirajo svoje življenje brez vsakega poročstva.

KONVENCIJA

Slovenske Narodne Podporne Jednote v Pittsburgh, Pa.

V ponedeljek dne 30. septembra je bila otvorjena IV. redna konvencija Slovenske Narodne Podporne Jednote v Pittsburgh, Pa. Navzočih je 116 delegatov (med temi pet delegatinj) in enajst članov glavnega odbora. Zborovanje se vrši v Krianijsko-Slovenskem Domu na 57. ulici v bližini Butler st.

Predsednik Jednote, Jakob Miklavčič je otvoril zborovanje ob 9. dopoldne s pozdravnim nagovorom. Nato je bil izvoljen poverilni odbor peterih članov, ki je pregledal poverilne liste delegatov. Takoj pri pregledovanju poverilnic je prišla v ospredje afera znanega Faletiča iz Clevelanda, ki se je dolgo časa skrival pod imenom Ahasver. Prijavljena sta bila namreč dva delegata od društva Primož Trubar, št. 126, v Clevelandu, prvi Faletič s pravilno izdelanim poverilnim listom, in pismo od društva, ki pooblašča člana Jenca za drugega delegata, izvoljenega na seji prejšnjega dne. Nastala je debata, kdo da je pravi delegat. Končno je bilo sklenjeno, da se ne prizna nobeden, dokler se ne reši Faletičeva afera; da pa ne bode eden ali drugi prikrajšan na pravnih delegatstva, je bilo tudi sklenjeno, da gre Faletičeva stvar takoj na dnevni red, preden se volijo konvenčni odbori.

Faletičeva obravnava in obsodba.

Konvencija je z večino sklenila, da se postavi Faletič pred razsodišče, sestojee iz štirih delegatov — dva imenuje Faletič, druga dva pa gl. porotni odbor — in pitega, ki je predsednik, volijo izvoljeni razsodniki. Faletič je bil vprašan, če se zadovolji z razsodiščem, in on je odgovoril, da je popolnoma zadovoljen. Imenoval je delegatino Nežo Zalokar iz Clevelanda in delegata Franka Magajno iz Imperial, Pa., za svojega zastopnika v razsodišču, dočim je gl. porotni odbor imenoval Jožeta Ambrožiča iz Canonsburga in Martina Strupeka; ti štirje so potem izvolili Rudolfa Pleterskega iz Morgana, Pa., za predsednika.

Razsodišče je pričelo z razpravo takoj na popoldanski seji, ki se je končala drugi dan ob štirih dopoldne. Predsednik razsodišča je imel najvišjo moč na konvenciji in delegatje so sedeli in poslušali kot porotniki. Delegata Anton Peterlin in Valentin Repovš sta vodila zapisnik razprave.

Ni mi treba posebej omenjati, da so delegatje napeto poslušali in radovedno čakali, kakšne dokaze prinese Faletič za svoje obdolžitve. Faletič je prišel v Pittsburgh v nedeljo zvečer z drugimi delegati, in ko je na poziv razsodnikov sedel k tožni mizi, je vsakdo, kdor ga ni še poznal osebno, iztegnil vrat, da si natančno ogleda moža, proslulega Ahasverja, ki je zadnje čase povzročil toliko prahu po časopisju. Toda na večino delegatov je naredil mož vsekako slab vtisk. Prišel je s povešeno glavo in ves čas razprave je najrajši gledal na mizo ali pa v papirje, ki jih je zmiraj držal cel šop v roki; le zdajpazdaj je blisknil z očmi po delegatih in jih zopet naglo umaknil.

Predsednik razsodišča, Pleterske, je pozval Faletiča, da predloži dokaze o "posojevanju jednotinega denarja neodgovornim osebam," "kršenju pravil zaradi odvzetja tiska Glasila Glasu Svobode Co.," "o sprejemanju oglasov od goljufivih tvrdk po uredniku in upravniku Glasila iz osebnega koristolovstva," "o skovanju iniciativnega predloga društva Trdnjava št. 10 v Chicagu glede nominiranja Rock Springsa za konvencijo" in za ostale obdolžitve, navedene v "Odpornem pismu gl. in pomožnemu odboru S. N. P. J." ki ga je priobčil v Glasu Svobode.

Takoj v začetku je bilo videti, da je Faletič silno v zadregi. Mečkal je papirje in govoril takotih, da ga je moral predsednik Pleterske vedno opominjati, da naj govori glasno, da bodo slišali delegatje. Na prvo vprašanje predsednika, zakaj da se ni obrnil

s svojo obtožnico po inštaneah, kakor govore pravila, namreč na nadzorni in porotni odsek in potem šele na konvencijo, je odgovoril Faletič, da to bi bil "glas vpijočega v pušcavi," ker ne zaupa temu odboru.

Na poziv, da predloži dokaze glede "posojevanja denarja nezanesljivim osebam po gl. odboru," je privlekel Faletič iz žepa pismo sod. Šavsa, ki ga je zadnji pisal nekemu in ki je bilo svoječasno fotografirano in objavljeno v Glasu Svobode.

Predsednik razsodišča: "Ali so to vsi Vaši dokazi, brat Faletič?"

Faletič: "To je vse." Glavni tajnik John Vederbar nato pojasnjuje to stvar. Ob času IV. redne konvencije v Clevelandu leta 1909 je bivši blagajnik Korče nakazal sodr. Šavsu ček za znesek, kolikor so znašali vozni stroški od Clevelanda v Oregon City, Oregon, do katerih je bil opravičen kot tedanji delegat. Ker se je pa ustavil Šavs po končani konvenciji v Chicagu in porabil dotični denar, se je pozneje sam ogasil, da povrne jednoti znesek \$48.00, kolikor bi znašala vožnja iz Chicaga v Oregon City. Oglasil se je tudi na zadnji konvenciji v Milwaukee in obljubil, da gotovo povrne omenjeni znesek do sedanjega konvencije. To je tudi storil meseca februarja t. l. in zdaj je vse poravnano.

Predsednik in sodr. Miklavčič potrjuje, kar je povedal Vederbar, in pohvali Šavsa kot poštenjaka, ki se je sam zgledal za dolžnika, dasiravno ni prejšnji odbor nikdar poročal o tem niti ni smatral Šavsa za dolžnika. Temu je pritrnila tudi delegatinja Zalokar, dasi je bila zagovornica Faletiča.

Ko so to slišali delegatje, je zavladal buren smeh in ploskanje v dvorani.

Na zahtevo predsednika, da dokáže Faletič, s čim se je pregrešil gl. odbor, ker je odvzel tisk Glasila Glasu Svobode Co., je tiho odgovoril, da je o tem že pisal v javnosti. Prečita se obtožnica. Nato predloži tajnik Vederbar ponudbe treh tiskarn in sicer Glas Svobode Co., Narodne Tiskarne in tiskarne Spravedlnost. Ponudbe se prečitajo in jasno je bilo, da je bila ponudba Narodne Tiskarne najboljša, vsled česar je bila sprejeta. Faletič odgovarja, da ponudba še ni pogodba in da bi se bil gl. odbor lahko pogajal s Kondatom in dobil nižje cene. Sodrugi Zavertnik odgovarja, da v takih slučajih ne more biti nobenega barantanja, kajti to ni noben business. Na Faletičevo trditve, da je šlo Glasilo iz delavske v kapitalistično tiskarno, zopet odgovarja Zavertnik, da je ravno narobe: Kondatova tiskarna je prej kapitalistična, ker je last dveh oseb, medtem ko je Narodna Tiskarna kooperativno podjetje, kjer so delavci v večini tudi solastniki.

Gl. porotnik Železnikar odločno zahteva, da dokáže Faletič graft, ki je bil v stiku z oddajo Glasila. Faletič odgovarja, da tega ni trdil in da ne ve za nobeno korupcijo.

Nato pride obtožnica, da sta urednik Zavertnik in upravnik Godina prejemale denar za goljufive oglase. Zavertnik zahteva, da mu Faletič dokáže, kdaj in kje je prejel kak denar. Zadnji odgovarja, da ni tega direktno trdil niti pisal, ali da se razume samoposebi, da je za oglase določena provizija. Prečita se zapisnik zadnje konvencije v Milwaukee, na kateri je bilo sklenjeno, da urednik nima več nobene provizije, pač pa samo upravnik 20% kot povračilo stroškov pri nabiranju oglasov. Urednik pa ni odgovoril za upravitelja, ker je zadnji bod bandom, prvi pa ne. Faletič nato odgovarja, da je potemtakem kriva zadnja konvencija! (Smeh.)

Faletič predloži par pisem z notarskim potrdilom, ki jih je prejel iz Stauntona, Ill. Preskrbel mu jih je Aug. Lipovšek. V teh pismih se pritožujejo, da so bili ogoljufani od neke sleparske tvrdke v Daytonu, O., potom in-

serata v Glasilu. Sodrugi Godina predloži šop pisem in izjavlja, da je on naznanil dotično tvrdko pošttnim oblastem v Washington, čim je prišla prva pritožba, in je pripomogel, da so dobili denar povrnjen vsi tisti, ki so njemu sporočili o prevari.

Glede obtožbe, da je Godina trafil svoj službeni čas po socialističnih shodih kot govornik, je odgovoril upravnik, da je res šel na povabilo kluba v Staunton, Ill., toda to je bilo 1. maja, torej na delavski praznik, ko je imel prost čas, ki ga lahko porabi kakor hoče; jednota ni imela pri tem nobene škode.

Sodr. Godina je zahteval od Faletiča, da mu dokáže, kdaj je on odprl pisma s ponudbami za oddajo Glasila. Faletič odgovori, da prizna, da je v tej stvari pisal več kot je res. Tega pa ni kriv on, temveč Glas Svobode, kajti v svojih dopisih je večkrat delal opazbe uredništvu Glasu Svobode, da naj črta, za kar ni bistvenih dokazov. Urednik pa tega ni storil, temveč natisnil vse in ga tako spravil v neljubo blamažo.

Zavertnik: "Kdo Vam je poslal razne informacije iz Chicage?"

Faletič (po kratkem molku): "Urednik Glasu Svobode."

Godina: "Faletič, dokážite mi samo eno koristolovstvo pri mojem službovanju za jednoto."

Faletič: "Na to ne morem odgovoriti, saj sem že dovolj govoril."

Po končanem zaslišanju je članica razsodišča, Agneza Zalokar, vprašala Faletiča, da se naj izjavi pred vso konvencijo, dali se podvrže sklepu in razsodbi konvencije, pa naj bo taka ali taka. Faletič svečano izjavi, da se podvrže.

Potem izrekli razsodniki svoje mnenje. Značilni sta izjavi njegovih zagovornikov. Zaokarjevala je rekla, da dokazov res ni, ali sodba naj bo milostna. Vse njeno izjavljanje — in ona je dobra govornica — je bilo v smislu, da je Faletič zapeljana reva, žrtev drugih, in zato se ga naj konvencija usmili in ga za kazen kvečjemu suspendira. Zagovornik Magajna je dejal, da sploh ne more zagovarjati Faletiča, pač pa prosi, da naj bo sodba milostna. Druga dva razsodnika od strani gl. odbora sta pa najstrože grajala Faletiča in priporočala kazen, kakršno zasluži.

Glavni odbor in Faletič sta se odstranila iz dvorane in konvencija je glasovala z listki, kdo da je kriv: Glavni odbor ali Faletič?

Izid glasovanja: 73 glasov, da je kriv Faletič, 6 glasov, da je kriv odbor in 28 glasov, da sta kriva Faletič in odbor. Večina je torej priznala, da je kriv Faletič.

Pri glasovanju za kazen sta bila dva predloga. Prvi, da Faletič prekliče v javnosti vse, kar je pisal proti gl. odboru, a razuntega se suspendira od bolniške podpore za tri mesece, in nikoli več ne sme pisati o jednotlivih stvarih pod psevdonimom; ako pa noče preklicati, je takoj izključen iz jednote. Drugi predlog je bil podoben prvemu, samo kazen suspendije je izostala.

Prodrl je prvi predlog s 53 glasovi proti 50.

Po končani razsodbi je bil poklican Faletič v dvorano. Prečitana mu je bila razsodba in predsednik razsodišča ga je vprašal, če se podvrže sklepu konvencije, kakor je prejšnji dan obljubil.

Sedaj je nastal tragičen prizor.

"Hvala vam, bratje, hvala!" — je govoril Faletič z resigniranim glasom. "Jaz danes odstopam od Slovenske Narodne Podporne Jednote in nikdar več ne bom med vami. Boril sem se za to jednoto od prvega dneva njenega početka, a zdaj nikdar več. Nikdar več ne pojdem med Slovence!"

Zadnje besede je govoril med iokom in jokajoč je s povešeno glavo zapustil dvorano.

V tistem trenutku se mi je zamislil — ne kot krivce, temveč kot žrtev, nepotrebna žrtev tistih, katerim je bil tako slepo orodje.

Tako je končal Faletič in konvencija je šla na delo.

Nadaljevanje konvencije.

V torek popoldne je prišla na dnevni red volitev konvenčnih odborov. Za predsednika konvencije je bil izvoljen sodrugi Frank Tavčar iz Rock Springsa, za podpredsednika pa sodr. Vogrič iz La Salle in Goršek iz Kansasa. Za zapisnikarja sta bila izvoljena sodr. Berger in Cankarj.

Za pregledovanje knjig se je sklenilo, da se najme večak, kateremu naj pomaga odbor dveh članov.

Dalje je bilo sklenjeno, da tiska originalni zapisnik za delegate tiskarna, kjer se tiska Zajedničar, glasilo Narodne Hrvatske Zajednice, ki je unijska. Tiskarna "Nove Dobe" ni unijska, zato se odkloni. V zapisniku, ki pride v Glasilo, se pa črtajo imena predlagateljev.

(Pozneje se je dognalo, da tiskarna Zajedničarja ni unijska, torej se sklep izpremeni.)

Na šesti seji v sredo (22. sept.) so prišla na vrsto poročila glavnih odbornikov, ki so bila brez izjemne zeln zanimiva. Zlasti je bilo zanimivo poročilo glavnega tajnika Vederbarja, v katerem navaja vse, ki so iz razdeljenih statističnih podatkih rast in razvoj jednote.

V sredo popoldne se je zglasil v dvorani sodrugi Etbin Kristan kot odposlanec Jugoslov. Soc. Zv. da pozdravi konvencijo v imenu jednote, kar je tudi storil. Konvencija mu je soglasno dovolila pol ure časa, in po kratkem pozdravu je Kristan tudi razložil delegatom, da ima Jugoslovanska Socialistična Zveza načrt za ustanovitev Jugoslovanske Akademije, veeleobsežne izobraževalne organizacije, koje končni cilj naj bila jugoslovanska univerza v Ameriki. Ta načrt je pa izvedljiv tedaj, če sodelujejo vse napredne slovenske, hrvatske in srbske podporne organizacije. Želi, da bi se konvencija bavila s tem vprašanjem, in obzlausje, da nima dovolj časa za natančno obzlausje tega načrta.

Med delegati je zavladalo zanimanje in soglasno je bil sprejet predlog, da se drugi dan o smislu zvečer vrši shod delegatov ravnotan, ki pa je javen, da lahko vsak pride. Na tem shodu naj sodr. Kristan natančno precizira omenjeni načrt.

SHOD ZA PRETRESANJE NAČRTA JUGOSLOVANSKE AKADEMIJE.

V četrtek (23. t. m.) točno ob osmih so se zbrali delegatje in delegatkinje v zborovalni dvorani, prišlo je tudi nekaj drugih poslalscev. Sodrugi Tavčar odprl shod in da besedo Kristanu.

Sodrugi Kristan je govoril malone eno uro. Smisel njegovega govora je bil:

Izobrazba je najvažnejša reč. Kultura naroda se meri po izobrazbi. Razvidel sem že iz svojega prvega potovanja po Ameriki, a danes sem še bolj počen, da uživa preceje naših rojakov respekti od Amerikane. Vendar večina naroda je prezirana. Posledice neizobrazbe so pa še hujše. Velika masa delavcev mora prijeti za najtežja in najslabše plačana dela. Ne smemo pa trditi, da nimajo naši ljudje sposobnosti. Veliko je med nami talentov, ki bi lahko koristili narodu, toda zakopani so v tovarnah in rudnikih, kjer so izgubljeni za splošno korist. Te talente je treba poiskati in razviti. Ali kako?

Vsi vemo, da nam niso dale šole v stari domovini tega, kar smo potrebovali za višjo izobrazbo. Tam so šole le po imenu. Če si pa nismo mogli pomagati tamkaj, ali naj tudi tukaj mirno gledamo? Ako je kje kakšna pot, treba jo je poiskati. Jugoslovanska Socialistična Zveza je prišla do prepričanja, da je tukaj ena praktična pot, po kateri bi se dalo poskusiti; ampak delo na tej poti je treba organizirati. Organizacije že imamo. To delo se mora opirati na vse napredne organizacije, ki imamo nam pomagati temu delu. Težava je res velika, ali ta naša nobena utopija, da bi se ne mogli uresničiti. Razdalja med Slovenci, Hrvati in Srbi v Ameriki je tudi res velika; tako so raztreseni naši ljudje od New Yorka do

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane \$1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostornim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska številka: 224 m.

"Ako si nameravate naročiti grafofon, ali importirane slovenske grafofonske plošče, obrnite se name. Imam v zalozhi tudi uravnerane, prstane in sploh vse vrstne zlatino in srebrnino.
A. J. Terboven,
P. O. Frontenac, Ill.

Dr. Richter's Pain Expeller
za revmatične bolečine, za bolečine otrplosti sklepov in mišic.
Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke S. Sidro.
25 in 50 centov v vseh lekarnah, pa naročite si naravnost od
F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

ANTON MLADIČ
moderna gostilna.
Toči pilsensko pivo in vino.
Kegljišče. Tel. Canal 413-
2348 Blue Island Ave.
Chicago, Ill.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravlilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popoldne; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago. živeti bolniki naj pišejo slovensko.

J. A. FISCHER
Buffet
Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
3700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

Socialistične slike in karte.
"Piramida kapitalizma", s slovenskim, hrvatskim in angleškim napisom.
"Drevo vsega hudega" s slovenskim napisom.
"Zadnji štrajk" s hrvatskim napisom.
"Prohibition Dope" z angleškim napisom.
Cene slikam so 1 komad 15c; 1 tucat \$1; 100 komadov \$7.00
Cene kartam: 1 komad 2c
1 tucat 15c, 100 komadov 70c
Poštnino plačamo mi za vse kraje sveta.
INTERNATIONAL PUB. CO.
1311 E. 6th St.,
Cleveland, Ohio.

VELIKA PONUDBA
Spredni del Nebo škatlice vreden 1/2 c. v gotovini
Celi kupon vreden 1/2 centa v gotovini
10 Cigarettes 5c
CASH COUPON
NEBO CIGARETTES
COPR 719
Izložen izredni kvater — ZASTOPI za 60 k. —
povoj ali izredni dele škatlice. (Se lahko name-
nja). Številni drugi vrednotni predmeti.
Celi kuponi in sprednji dele škatlic imajo isto vrednost.
Se jih lahko izmenja za gotovino ali vredne predmete.
(Ta pogodba ugasne 31. decembra 1915.)
P. Lorillard Co., Inc., New York Est. 1790

TAT.

Spisal C. Golar.

Veliko razburjenje je bilo v trgu, zakaj godile so se čudne reči tisto pomlad. Niso škropile zvezde na zemljo, in sonce ni bilo zeleno, temveč kakor zmešani v mladem letnem času so bili vrtovi in gaji polni bleščečih rož, dišečih trav in rumenih zvezdic, ki pa se niso opotekle z obočja, temveč so prikile naravnost iz rodne prsti. In sonce je sijalo zlato in mlado in se je smehljalo in razsipalo zlato na strehe.

Vse je bilo srečno in veselo zaljubljeno. Pijanci so peli in plesali po cesah: Tralala-la-la hop-sa-sa! A ne samo mladi razposajenci, temveč celo možati bratje, ki jim je vino razpalilo možgane in jih navdihnilo s prešernim veseljem. In kadar je prišla lepa Polonica na cesto, in so jo zagledali fantiči, tedaj je deževalo poljubov od vseh strani.

"Bog daj, Polonica," je dejal Janežek in jo poljubil. Komaj se je ogledala za sitnim vsiljivcem, da ga hudo pokara, že je začutila drug poljub na svojih ustnicah: "Bog daj, Polonica," je zaklical Pavle.

Sam vrag vas je navedel toliko od vseh strani, je zaklicala Polonica.

"Bog s teboj, ljuba Polonica," je vzdihnil Andrej ter jo poljubil.

Polonica je stekla in zaprla za seboj hišne duri.

In v tako prijazni in zaljubljeno trg se je priklatil tat. Bilo je nekako sredi posta in so se še slišali velikonočni zvonovi. Zvezde so sijale, zakaj bilo je zvečer — bile so drobne in so se utrinjale, kakor da so odprli angele nebeska okna in pokukali na zemljo. In takrat je šla spat notarka, ki je bila debela in rdeča. Šla je spat z zlatimi brilianti v ušesih, da, ljubi moji, z zlatimi brilianti! Ko pa se je drugo jutro zbudila notarjeva gospa in se je pogledala v zrcalo, ni bilo uhanov nikjer. Ponoči jih je vzela iz njenih ušes in izginili. Bog sigavedi — ali je bil skrit pod posteljo — kratkomalo — briliantov ni bilo nikjer. In kar je bilo še najbolj čudno, je to: Vso noč je spal njen mož ob njeni levi strani, in znano je bilo vsemu trgu, da ima gospod notar zelo slabo spanje, ker ga trga po nogah, kakor je sam tožil, ali da se mu pretaka po želodec preobilo zažita rebula, kakor so govorili poredni tržani.

Lepi in nadebudni mesarjevi hčerki pa je izginil s prsta prekrasni in dragoceni prstan, ki je bil tudi zlat in ki je bil vanj vkovan demant. Gospodični je bilo ime Avrelia in je spala tisto noč sicer sama, ali za zaklenjenimi vrati, in v prvem nadstropju, z okni na vrt, ali za hudo močnim, železnim okrižjem. Tista noč je bila sicer svetla, in zvezde so se kopale v ledeno mrazem tolmunu in so nejevoljno mežikale, kakor da slutijo sijajni prihod nočne kraljice. In drugi dan je Avrelia strašno jokala in udarila je ob tla s svojo lepo nožico in se je zaklela, da mora dobiti tatu svojega prstana živega ali mrtvega.

In kaj se je pripetilo mladi davkarjevi gospe, Matildi, ob bellem dnevu? Šla je skozi gozd sama na izprehod. Kar vam skoči izza hrastovega debla črn ropar. S silno gorjačo v levici, z nožem v desnici in s krvavo sabljo v zobeh. In je dejal s pretresljivim glasom: "Denar ali pa dušo!" Davkarica se je — seve — grozno prestrašila. Vsa je trepetala in je molila in medlela. In v tem strahu je pri priči izročila tolovaju vse svoje imetje v srebru in zlatu, kar ga je imela s seboj. Vrnila se je jokaje v trg in vsi so bili prepričani, da bo uboga, dobra gospa od žalosti umrla.

In sredi tega stoji raztrgana hiša pijanca in mešetarja Petra. Star je in grd Peter, kozav je, kakor da je hudič grah mlil na njegovem obrazu, ali kaj! Zato pa je njegova ženka, Zora, tem mlajša in lepša. Tako je mlada in lepa, kakor da živi samo sponmladi, njene ročice so nežne in dehteče, kakor da trgajo same vijolice, njene ustne kipe in žare, kakor bi poljubljale same rože, in so sladke, kakor bi okušale le zrele svetle rdeče jagode.

In tisto noč je spala sama. Njen

mož, Peter, je šel po vole na Hrvaško. In ker se je hitro zbudila, ko je zaslišala trkanje na polknice, je vstala in stopila k oknu. Zunaj je stal lepi, mladi fant, Stane.

"Bog s teboj, ljuba Zora," — je dahnil fant in jo hotel poljubiti.

"Bog s teboj, ljuba Zora," je šepetal fant, "zakaj se mi umikaš?" in jo je skušal objeti.

"Bog s teboj, ljuba Zora Zorica, kaj je s teboj?" je vzdihnil Stane.

"Midva se morava ločiti," je trepetaje dejala gospa Zora, in njene oči, črne kakor polnočno nebo so točile solzne zvezde.

"Ločiti? Zakaj?" je nedolžno vprašal lepi fant.

"Povej, zakaj ti je dala gospa notarka svoje zlato briljante?" "Ne vem, zakaj mi jih je dala. Rekla je, da so ji pretežki. Ali nikar se ne vznemirjaj! Zastavil sem jih in zapil tudi."

"Oh, ti! In zakaj ti je dala mesarjeva Avrelia svoj prstan?"

"V spomin! Ali — sem ga tudi že zapil. Odpusti, moja draga Zora!"

"In kaj si z denarjem, ki ti ga je dala davkarjeva?"

"Ah, zlato srce sem ti kupil, moja premila! Odpril mi okno!"

"Ne! In nič ne maram od tebe. Pojdi k drugim, pojdi naprej!"

"Pojdem, ti ponosna žena, vem, da me imaš za norca, ki vsako minuto mislim samo nate!"

"Ne hodi, zakaj si tako naglo jeze, saj veš, da mi življenja ni brez tebe."

"Tiho jo je objel."

Petindvajsetletnica rudarskega lista.

Leta 1889. je bila ustanovljena v Nemčiji Zveza rudarjev, ki je imela za svoje glasilo saksonski rudarski list "Glück auf". Začetkom leta 1890. je pa sklenil zvezni shod izdati lastnega zveznega glasila, ki je izšlo prvič 16. avg. 1890 pod naslovom "Bergarbeiter Zeitung". Spočetka je delala listu policija mnogo neprijetnosti. Leta 1892. je kupila Zveza lastno tiskarno v Bochumu.

Utrinki.

"Kar je bilo dobro za naše očere in prade, je dobro tudi za nas," je beseda, ki je povzročila, da padamo nazaj v barbarizem.

Kapitalizem koplje sam svoj grob, toda zagrebati se sam ne more, to mora storiti socializem.

Najsvetejša knjiga kapitalističnega razreda je knjiga za čake.

Neki modrijan je dejal, da je vojna nasprotje današnje civilizacije. Ampak bolje bi zadel, če bi dejal, da je vojna zrcalo civilizacije 20. stoletja.

V New Yorku je pred dobrim tednom umrl dobro znani moralist in puritanec Anthony Comstock. V njegovih žilah — pravijo — se je pretakala rumena kri. Imel je tanek nos in oči dvoma. Kot tak se je čutil poklicanega varuha javne morale in se ponudil zvezni vladi za puritanskega detektiva. Dobil je v resnici delo in ga je opravljal — pravijo — dalj časa brezplačno. Njegova posebna naslada je bila stikati za erotičnim čitvom, in če mu ni kaj ugajalo, je zadelo takoj zaplenil in naznanil oblastem. Za časa svojega poslovanja je baje izvršil nad 39.000 aretacij in zaplenil na tisoče ton narkotične literature. Sedaj ga ni in vse pametno časopisje, ne glede na politično barvo, pravi in svari, da v sedanjem času v Ameriki ni več mesta za Comstocke. Trpeli so ga samo zato, kjer je bil stare puritanske rodovine. Vsekakor, posebne vrste privilegije je užival delikatni mož v amer. javnem življenju z ozirom na puritanstvo, ki mu je ostalo v krvi.

Mala Švica je nevtralna dežela. Njena nevtralnost je mednarodno garantirana. Ker je pa izkušnja z Belgijo pokazala, da je taka garancija včasih ravno toliko vredna, kolikor tisti kos papirja, na katerem je napisana, se Švica ne zanaša na podpise in pečate, ampak je mobilizirala svojo milico, da varuje svojo nevtralnost. Le mobilizirala je; nobenega boja ni imela, nobenih izgub. In vendar je ime-

la, kakor je sporočil zvezni predsednik Motta, že doslej zaradi mobilizacije že 28 milijonov dolarjev izdatkov; če bo vojna trajala še deset mesecev, narastejo po njegovi cenitvi na 80 milijonov dolarjev. Za tako malo deželo ogromni stroški! In Švica ni hotela vojne, je ni povzročila, nima v njej deleža. Le 20 milijonov dolarjev deficita ima, namesto nekdanjega prebitka. Tako učinkujejo mednarodni vplivi.

Eksekutiva American Federation of Labor je sklenila, da naj Gompers izdela izjavo, ki priporoča priznanje Carranzove vlade v Mehiki. — Čudno! Navadno trdi A. F. of L., da ni treba neodvisne delavske politike, potem se pa sama bavi s politiko, in sicer s tisto, ki ameriške delavce najmanjše srbijo. Koga hočejo Mehikanci za prezidenta, bi mr. Gompers lahko prepustil Mehikancem, ki poznajo najbrže sebe in Carranzo bolje.

John D. H. je dejal rudarjem v Berwind, da je tisti njih največji sovražnik, kdor pravi, da ni mogoča harmonija med delom in kapitalom. Besede so zvok in dim; John D. naj z dejanjem dokaže to harmonijo, pa ne bo treba nič besed.

Na zapadnem bojišču v Evropi se je nekaj obrnilo. Naenkrat so telegrami iz Berlina tako kratki, kakor so bili iz Londona, kadar je Angleže glava bolela.

Holandska kraljica Viljemina je pri otvoritvi parlamenta naznanila, da bo vlada zahtevala znatno svoto za povečanje mornarice. Reverend Eaton ima prav: Vojna je blagoslov. Pozabil je le povedati, za koga.

Zavezniki dobe samo pol milijarde dolarjev na posodo v Ameriki. Hm, hm! Ali mislijo tukajšnji finančniki, da jih bodo boljše oskubili, če jim posodijo drugo polovico milijarde pozneje?

Nemški generalni guverner v Varšavi je razpustil poljski centralni komitej, ker se je bavil s političnimi vprašanji. — Nemčija hoče namreč "osvoboditi" Poljsko.

LISTU V PODPORE.

Frank Bogataj, Lectonia, O. 10c. A. Pelhan, Corwin Springs, Mont. 10c. Frank Libar \$1.00, Fr. Ovea 60c. Andrew Zupan 60c. Vsi trije v Sartell, Minn. Mary Južna 50c. John Rupnik 25c. Louis Zakrajšek 25c. Vsi trije na Bivabik, Minn. Skupaj \$3.40. Zadnji izkaz \$526.20. Vsega do danes \$529.60.

NAROČNIKOM "DRUŽINSKEGA KOLEDARJA".

Vse tiste, kateri so naročili naš "Koledar" in še ne prejeli, lepo prosimo, nai me nikar vedno ne nadlegujejo z vprašanji, kdaj da ga bodo prejeli! Ako bi hoteli na vsa slična vprašanja pisмено odgovorjati, potem bi morali smo zato nastaviti kup šribarjev.

Vsi naročniki nai upoštevajo sledeče: Do sedaj je naročenih že nad 3000 koledarjev, v knjigovoznici pa so jih vezali še le 1000, kateri so bili tudi takoj odposlani. Sedaj ko vidimo, da hočejo naši naročniki koledarje takoj, smo pritisnili na knjigovoznico in dobili zagotovilo, da bodejo vsi koledarji vezani do desetega oktobra. Kakor hitro sprejemem naročilo za koledarje, ga vključim in oddam ekspeditorju, kateri vam jih bode točno odposlal, kakor hitro pridejo iz knjigovoznice. Še nekaj. Včasih mi kateri piše sledeče: Pošljite mi nekaj koledarjev! To ni pravilno! Vsakdo naj pove, koliko koledarjev da hoče.

Koledarji se morajo plačati naprej. Izjeme so samo pri večjih naročilih in to samo pri soc. klubih, društvih različnih jednot in Zvez in pri tistih naših zastopnikih, kateri so vodili pošten račun s Proletarcem. Vendar tudi tem

priporočamo, da se koledarji po kajti tudi mi moramo plačati knjigovoznico in tiskarno, denarja na banki pa nimamo! Koliko da je popusta pri večjih naročilih, pa vsakdo lahko čita na drugem mestu tega lista.

Upamo in se veselimo, da bode že prihodnje leto tiskan "Ameriški Družinski Koledar" v tiskarni, katera ne bode last posameznikov in kapitalističnih korporacij, pač pa vaša!

Upravištvo Proletarca.

Pomagalo je.

Nikdo ne more pričakovati od kakega zdravila več, kot da ga reši njegovi nendobnosti. Mr. Adolph Kellar je našel tako zdravila. On pravi sledeče: "Dobil sem zdravilo in reči moram, da mi je zelo pomagalo. Mnogo bolj se počutim, odkar sem začel rabiti Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. Imam bolj slast in se počutim mnogo bolje. Gotovo mi je zelo pomagalo. Istotako moram pohvaliti Trinerjev liniment, ki mi je zelo dobro pomagal pri bolečinah v hrbtu. Rojačem priporočam ta zdravila. Adolph Kollar, Jackson, Minn." Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino bo odpravilo zapeko ter pomagalo prebavi. Pri bolečinah v želodec in črevesih je zelo priporočilno.

V lekarnah. Cena \$1.00. Jos. Triner, izdelovalec, 1333—1339 S. Ashland ave., Chicago, Ill.

Liniment je zdravilo namenjeno za drgnjenje telesa v slučaju bolečin in oteklin. Trinerjev liniment deluje hitro. Poskušajte ga. Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

ZASTOPNIKE

potrebuje Prva Kranjska Amerikanska kmetijska pospeševalna in delniška družba. Osebe, katere veseli to poslovanje se lahko oglasi za pojasnila na sledeči naslov: First Krain Amer. Land improv. and Stock Comp., 913 So. Woodbridge St., Saginaw, Mich. (3x Adv.)

MODERNA KNIGOVEZNICA

Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1633 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

(Adver.)

Važno uprašanje!

Do mi opravi

Konzularne, starokrajske sodnijske in vojaške zadeve

Javni notar

Kaker

407 Hanover Milwaukee, Wis.

LOUIS RABSEI

moderno urejen salon

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, Wis

Telefon 1199

PHONE: CANAL 3014

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON

s modernim kegljščem

Bivši Martin Potokar place

Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno. — Postrežba točna in izborna. — Vsem Slovincem in drugim Slovanom se tople priporočata

JAZBEC & OMAHEN

1625 S. Racine Ave., Chicago, Ill

M. A. Weisskopf, M. D.

Izkušen zdravnik.

Urađuje od 12 A. M. — 3 P. M. in od 8—10 P. M. V sredo in ne deljo večer neuraduje.

Tel. Canal 476.

1801 So. Ashland ave.

Tel. residence: Lawndale 8996

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET TEL. 1475 JOHNSTOWN, PA.

James F. Stepina,

predsednik.

Christian R. Waldeck,

I. podpreds.

Emanuel Beranek,

II. podpreds.

Adolf J. Krassa,

blagajnik.

Ravnateljjski odbor

Michael Zimmer, načelnik

Emanuel Beranek

Dr. Anton Blankini

Abel Davis

John Fucik

A. V. Geringer

John C. Krassa

Frank J. Slat

James F. Stepina

C. R. Waldeck

AMERICAN STATE BANK

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice, CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . \$500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zveče vse druge dneve pa do 5½ popoldne

Prejemamo hranilne vloge in dajemo . . . 3% obresti letno.

Posiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da pošteno izplača ali pa Vam vrne.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico grebu in njenimi podružnicami.

Posiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Anglijo in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Na posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

POZOR! Kadar se nahajate v gostilni

3 pristne pijače 2 zdravilne.

zahtevajte vedno dobre, zdrave in pristne pijače, sijo na steklenici napis imported, in to so A. Horwat Importirani Brinjevec, Slivovec, Tropinovec, Grenko in Kranjski Grenec. Moja trdka je prva in samostojna, ki importira žgane pijače in zeliščne pijače iz Kranjskega. Rojaki, zapomnite si, da je A. Horwatovo Grenko Vino napravljeno iz najboljšega slovenskega rdečega vina in iz najzdravljivejših zelišč. Kriljuje vse druge pijače te vrste za človeško zdravje. Bavno tako Kranjski Grenec. Posebno ako pijete žganje, ne bo nikdar škodovalo, če denete polovico grenčeca vsem.

A. HORWAT, 600 N. CHICAGO ST., JULIET, ILL.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,

2711 South Millard Avenue. CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. Vse delo garantiramo

Splošna napaka.

Na tisoče ameriškega ljudstva trpi za teškočah v drobu in najnavadnejša tema je konstipacija ali zapeka in njene komplikacije. Večina teh trpečih ljudi del enoisto napako, to je da se poslužuje kroglie in razne čistilne medicine, ne da bi se prej prepričali, dali so taka sredstva škodljiva ali ne. Vsako drastično čistilno sredstvo, katero povzroča telesno slabost in človeka navadi na neprestano vživanje te vrste medicine, je škodljivo. Ako trpite na zapeki ali na kaki komplikaciji to teškočo vzemite sredstvo, katero vam bo samo pomagalo temveč bo obenem tudi pokrepčalo prebavne organe. To sredstvo je

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO.

Izdelano je iz rdečega vina in zdravilnih zelišč — laksativno, okrepčujoče in daje prijeten duh — ter je namenjeno v pomoč zoper sledeče teškoče:

ZAPEKA, IN NJENE KOMPLIKACIJE, NEPREBAVNOST, VETROVI, BOLEČINE V DROBU, ŽELOČNE BOLEZNI, NERVOZNOST IN SLABOST.

Ako vas muči revmatizem ali neuralgične bolečine, poskusite Trinerjev liniment. To sredstvo takoj pomaga. Cena 25 in 50 centov. Po pošti 35 in 60 centov.

Deluje dobro zoper vse bolezni, ki izvirajo ali so v zvezi z zapeko in slabostjo. Vsled tega bi se moralo rabiti takoj, čim se opazijo prva znamenja. Cena \$1.00. V lekarnah.

JOS. TRINER

izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Ako vas muči revmatizem ali neuralgične bolečine, poskusite Trinerjev liniment. To sredstvo takoj pomaga. Cena 25 in 50 centov. Po pošti 35 in 60 centov.

Deluje dobro zoper vse bolezni, ki izvirajo ali so v zvezi z zapeko in slabostjo. Vsled tega bi se moralo rabiti takoj, čim se opazijo prva znamenja. Cena \$1.00. V lekarnah.

JOS. TRINER

izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Ako vas muči revmatizem ali neuralgične bolečine, poskusite Trinerjev liniment. To sredstvo takoj pomaga. Cena 25 in 50 centov. Po pošti 35 in 60 centov.

Deluje dobro zoper vse bolezni, ki izvirajo ali so v zvezi z zapeko in slabostjo. Vsled tega bi se moralo rabiti takoj, čim se opazijo prva znamenja. Cena \$1.00. V lekarnah.

JOS. TRINER

izdelovalec,

1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.